

Szent István Egyetem
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar
Sertés- és Kisállattenyésztési Tanszék

Nemzeti kincsünk: a székesfehérvári bukógalamb

Készítette: Bárány István

Belső konzulens: Dr. Szabó József tudományos munkatárs
Külső konzulens: Ivanits István Viktor FVM vezető főtanácsos
Tanszékvezető: Dr. Wittmann Mihály egyetemi tanár

Gödöllő
2005
Tartalomjegyzék

I. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK	2
II. IRODALMI ÁTTEKINTÉS	2
III. ÉRTÉKELÉS ÉS KÖVETKEZTETÉS	3
IV. MÓDSZEREK	3
1. Anyag és módszer.....	3
1.1. Adatgyűjtés.....	3
1.2. Módszer.....	3
V. A HAZAI GALAMBTENYÉSZTÉS KIALAKULÁSÁRÓL	4
VI. A SZÉKESFEHÉRVÁRI BUKÓGALAMB TÖRTÉNETE	4
VII. GALAMB SZÍNEK	11
1. Színváltozatok.....	11
1.1. Fekete.....	11
1.2. Dun.....	11
1.3. Kék.....	11
1.4. Ezüst.....	12
1.5. Vörös.....	12
1.6. Sárga.....	12
1.7. Barna.....	13
1.8. Khaki.....	13
1.9. Fehér.....	13
2. Szín párosítások.....	13
3. A szín- és rajzváltozatokkal kapcsolatos szakkifejezések.....	14
VIII. SZÉKESFEHÉRVÉRI BUKÓ GALAMB FAJTALEÍRÁSA	14
IX. A SZÉKESFEHÉRVÁRI BUKÓGALAMB ROKONFAJTÁI	15
1. Komáromi bukó.....	15
2. Aradi szívhátú bukó.....	16
3. Lengyel gancle.....	16
5. Kassai bukó.....	17
7. Temesvári bukó.....	17
8. Sisaki pergő.....	17
9. Bácskai pergő.....	18
X. ÖSSZEFOGLALÓ	19
XI. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	19

XII. IRODALOMJEGYZÉK.....	20
XIII. NYILATKOZAT	21

I. BEVEZETÉS ÉS CÉLKITŰZÉSEK

„A galambok szeretete velünk született hiba, vagy mondjuk így-„szenvedély”. A vérbeli galambász ezzel a szenvedéllyel jött a világra és annak idején ezzel a szenvedéllyel hantolják is el.” BANGÓ (1932)

A városiasodás (urbanizáció) folyamata maga után vonja, hogy az ember egyre kisebb területen próbálja megvalósítani önmagát.

Az ember természettel való kapcsolata meghatározó az élet minden területén. A zárt közösségekben akár a növénytermesztés, akár az állattenyésztés területén megjelenik a saját kedvtelésre, mintegy gyönyörködtetésünkre végzett tevékenység.

Ezen önmegvalósítás egyik igen szép területe a galambtenyésztés.

Hazánk mindig azon nemzetek közé tartozott, amelyek büszkén vállalhatták illetve vállalhatják fel az évszázadok során kitenyészett galambfajtákat.

Mai napig vita tárgyát képezi a magyar kitenyésztes galambfajták száma. Ennek egyrészt történeti okai vannak, másrészt pedig szakmai jellegűek.

Történetiség szempontjából kérdésként vetődik fel: mely galambfajták tekinthetők magyaroknak?

Tekintettel arra, hogy 1918-ig hazánk az Osztrák-Magyar Monarchia része volt és galambfajtáink zöme ezen időszakig megjelent, így egyértelmű – legalábbis számomra -, hogy amely galambfajták a történelmi Magyarország területén kerültek kitenyészésre, azok magyar fajtáknak tekintendők. Nem vitatom azonban azt a tényt, hogy – főleg nemzetiségek lakta területeken – más nációk tenyésztői is hozzáadtak valami pluszt ezen tevékenységhez. Más a helyzet az I. világháborút lezáró békeszerződés utáni határok között kialakult galambfajtáknál, melyeknél ez a kérdés így fel sem merülhet.

Szakmaiság szempontjából a kérdés az, hogy mi tekintendő önálló galambfajtának. Számomra a válasz egyértelműen az, hogy azok, melyeket a szervezett galambász társadalom szakmai közösségei (napjainkban MGKSZ – Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Országos Szövetsége) elismertek. Új megvilágításban jelenik meg ez a kérdés napjainkban, az Európai Unióba történő belépésünkkel. Hosszú távon csak azon galambfajtáinkat tudjuk sajátunkénak tudni, melynek európai elismertetését véghezvisszük. Sajnos ez azt jelenti, hogy a történelmi Magyarország területén kialakult galambfajtáink közül csak a mai Magyarország határain belül kitenyészett fajták elismertetésére van reális esélyünk.

Ez a szám sem kicsi. A mai napig vita folyik arról, hogy hány fajtánk van. Az én véleményem erről, hogy annyi, amennyi rendszeresen megjelenik a Nemzeti Kiállítások alkalmával, illetve annyi, amennyit sikerült illetve sikerülni fog elismertetni az Európa Szövetséggel.

Ez az elismertetés a székesfehérvári bukó esetében sikerrel megtörtént. Ahhoz azonban, hogy más fajták esetében is megtörténjen ez, illetve a már elismert fajtákat népszerűsítsük, szükség van a fajták kialakulásának, történetének megismerésére illetve felkutatására.

Ezen okok vezettek arra, hogy a székesfehérvári bukógalamb irodalom- és szakmatörténeti feldolgozását elvégezzem, bízva abban, hogy később szélesebb körben ismertetésre kerül.

Hazánkban a galambászat napjainkban kissé visszaesett. Betudható mindez annak, hogy az emberek természettel való kapcsolata megbomlott, a technikai sportok korszakát érzjük. Bízom benne – és erre úgy tűnik, minden okom meg van -, hogy sikerül megszólítani a fiatalok közül azokat, akik az életnek e területén kívánják kifejteni tevékenységüket.

Született székesfehérváriként számomra természetesnek tűnt, hogy mint galambász és mint a székesfehérvári bukó tenyésztője e fajta történetét dolgozzam fel. Sajnos az elmúlt évtizedekben ez a feladat nem történt meg. A fajtával – közreműködéssel – Orsik László foglalkozott szakdolgozatában, de ő inkább a fajta tenyésztési kérdéseit taglalta.

Bízom benne, hogy a jövőben sikerül teljességében áttekinteni illetve fellelni a még hiányzó, elsősorban 1800-as évekbeli szakirodalmat, megszólaltatni a mai tenyésztők egy részét. Konkrét időpontok, fényképek, tárgyi emlékek szükségesek ahhoz, hogy e szép fajta története kiteljesedjék.

II. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

Szakdolgozatom témája a székesfehérvári bukógalamb galambász-szakirodalomban történő megjelenése. Ebből következőleg ezen irodalmi áttekintés csak pontokba foglalva említi a szakirodalmat, mivel részletezése a szakdolgozat fő feladata.

Gustav Prütz 1868 (?): Illustriertes Mustertaubenbuch című műve az első olyan könyv – jelen pillanatban -, mely anyagot szolgáltatott.

Segítségnyújtott a Parthay Géza által szerkesztett az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején megjelenő – sajnos hiányosan rendelkezésemre álló - Szárnyasaink című szaklapban megjelent cikkek, hirdetések sorozata.

Balassa György (1901): Az okszerű galambtenyésztésről című könyve az első olyan könyv magyar nyelven, mely már rendszerezi hazai galambfajtáinkat.

Az 1900-1940-ig különböző címenek megjelenő szakújságok fellelhető példányainak tanulmányozása segített az adott időszakban meglehetősen kusza ismeretekben történő eligazodásra.

Winkler János (1925) Galambtenyésztés című könyve a székesfehérvári bukógalamb-tenyésztők számára alapmű. Itt került először leírásra – a jelenleg rendelkezésünkre álló információk szerint – székesfehérvári bukógalamb néven kedvelt galambfajtánk.

Moldvai Ferenc (1938a,b) munkái sajnos számunkra kicsit visszalépésnek tekinthetők, mivel nem követte Winkler János leírását, a székesfehérvári bukógalambot nem említik.

Teremi Gábor (1956): A galamb című műve sajnos csak röviden ír e fajtáról.

A székesfehérvári bukógalamb tenyésztők számára nagyon nagy szolgálatot tett Péterfi István (1960) A házigalamb és tenyésztése ill. ennek 1970-ben megjelent javított kiadása. Részletesen fényképpel illusztrálva ismerteti a székesfehérvári bukógalambot.

A hazai szakirodalom az 1950-es években csak itt-ott egy-egy röpke hír erejéig ad számot e szép küllemű galambfajtáról.

Szikora András érdeme vitathatatlan a székesfehérvári bukógalamb népszerűsítésében. Az 1970-es években több alkalommal szót emel mellette.

A legjobb magyar nyelvű szakkönyv, a Szűcs L.– Szécsényi I. (1965) Galambtenyésztés című mű csak említi a székesfehérvári bukógalambot.

Nem sok jót mondhatok el az 1960 – 1980-as években megjelent galambászati szakkönyvekről, melyek vagy nem tárgyalják, vagy csak negatív értelemben említik az általunk oly nagyrabecsült fajtát. Az ekkor megjelenő szaklapok cikkei szintén csak felszínesen tesznek említést (nem egy esetben vitatva) a fajtáról.

Áttörést hozott az 1990-es évek közepe, melytől számítva gyakrabban előfordult szaklapunkban a székesfehérvári bukógalamb mellett történő állásfoglalás.

Nagy eredménynek számít, hogy német nyelvű szakkönyvekben is – igaz csak említés szintjén – leírásra került e fajta.

Napjaink szakirodalmából már nem hiányzik/hiányozhat leírása. Úgy tűnik, hogy a történelem kerekét megállítani ezen a téren sem sikerült a fajta ellen hadakozóknak.

Külföldi kiállításokon történő megjelenése révén a katalógusokban egyre gyakrabban történik megnevezése.

III. ÉRTÉKELÉS ÉS KÖVETKEZTETÉS

A székesfehérvári bukógalamb irodalmának feldolgozását vállaltam feladatomban.

A téma feldolgozása során az első adatokat az 1800-as években sikerült fellelnem. Az idők folyamán megjelenő cikkek, fényképek illetve könyvek néha ellentmondásos híradásai alapján nyomon követhető a székesfehérvári bukógalamb kialakulása, fejlődése, fejlődésének megtorpanása és az új fellendülés szakasza. Reményre ad okot a nagyszámú tenyésztő, mind országhatáron belül, mind azon kívül.

A galambász szakirodalom nem áll azon a fokon, mint mondjuk a ló- vagy a kutyatenyésztés szakirodalma. Ennek részben a tenyésztők lustasága, részben pedig anyagi vonzat az oka.

A fellelhető szakirodalom hiányossága óriási problémákat okozott a téma feldolgozása során. Sajnos a Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Országos Szövetsége nem rendelkezik olyan gyűjteménnyel a feldolgozott könyvek illetve újságok tekintetében, mely megkönnyítette volna munkámat.

A jelenleg rendelkezésre álló információk feldolgozása megtörtént. Előfordulhat azonban, hogy az általam nem elért (elsősorban) újságok révén újabb információk segíthetnek ezen irodalmi adatok bővítését. Az ellentmondások rávilágítottak arra, hogy a „kályhától” kell kezdeni, azaz sajnos minden esetben az ismertebb komáromi bukógalamb oldaláról kellett megközelíteni e témát.

Több hazai galambfajtánknak (szegedi magasszálló keringő, komáromi bukó, budapesti magasröptű keringő) rendkívül jó szakirodalma van, azonban jó néhány fajtánk (bajai keringő, miskolci keringő, kiskunfélegyházi simafejű keringő) alig rendelkezik feldolgozott anyaggal. Ez is rámutat arra, hogy szükséges a rendelkezésre álló adathalmazt feldolgozni, rendszerezni és az ellentmondásokat – amennyiben mód van rá – tisztázni.

Az idő múlása szorít bennünket. Ezen feladatokat a lehető legrövidebb időn belül kellene megoldani. E feladatok megoldásában nagyobb szerepet kéne vállalni Szövetségünknek. Amennyiben sikerülne a magyar galambfajtákról egy hasonló feldolgozást készíteni, úgy mindenféleképpen nagy szolgálatot tennénk a magyar galambtenyésztés ügyének. E feladat megoldása elsősorban nem pénz, hanem hozzáállás kérdése.

Összefoglalva a következőket javaslom:

- Éljük a lehetőséggel! Tenyésztői küzdelmeink sikerét az is bizonyítja, hogy Nemzeti Kincs minősítése óta tenyésztői tábora folyamatosan nő. Érdeklődés tapasztalható külföldről is.
- Egyértelműen folytatni kell a fajtatiszta tenyésztést, fő hangsúlyt helyezve a szelekcióra.
- Folytatni kell a fajta népszerűsítését.
- Szükségesnek tartom a rendszeres szakmai konzultációkat a fajtaklubon belül.
- Hosszú távon fontosnak tartom, hogy kedvenc galambfajtánk megőrizze a galambtenyésztésben elért helyét, sőt növelje népszerűségét.
- Nemzeti -, nemzetközi és Európa kiállításokon rendszeresen legyen jelen a székesfehérvári bukógalamb.

A székesfehérvári bukógalamb tenyésztése kijutott a kátyúból. Az állományok nagysága változó (a 8-10 párostól kezdve a 40-50 páros tenyészetek is). A szíves rajzú változat a népszerűbb. A szíves rajzúak között a sárga ill a vörös színűek vezetnek a népszerűségi listán. Közvetlen utánuk az ezüstök (gyöngy – pengő - ólom árnyalatban), a feketeék majd a kékek következnek. A kékeknél (mely 5-6 éve még a legnagyobb számú volt) komoly feladat áll előttünk, ha színvonalban utol akarjuk érni az ellovasokat. A májszín soha nem tartozott a kedvencek közé, most sem. Pedig a szép egyenes szín kialakítása komoly tenyésztői tudást igényel (árnyalat, pikkelyezettség, stb.).

Az elismertetés alatt lévő fekete szalagos kék tenyésztése nagy feladatot ró ránk.

Az egyszínűeknél a fehér változat van a legrosszabb helyzetben. Tenyésztése nagy kihívás. Mivel a fehérek a színesekből lettek kitenyésztve, gyakran előjön a színes toll ill. csőr. A többi egyszínű nagyjából egyformán kedvelt. A feketéknél megnyugtató a biztosan öröklődő világos csőr, a lakkos szín. Valamennyi egyszínűnél feladat a fej, fésű, csőr formák szívesekhez történő igazítása. A jelenleg még előforduló, mélytűzésű, hátraható fésűk kerülendők.

Mindent meg kell tenni a fajta külföldön történő elterjesztésére. A fajtaleírást – a francia, angol, német, orosz mellett – a környező országok nyelveire is le kell fordítani, terjeszteni szükséges.

Lépní kell a fényképekkel történő illusztrálás terén is. A szöveg – kép nélkül – vajmi keveset ér.

Kezdeményezni fogjuk minél több web lapon történő megjelenésünket (szövetségi, városi, esetleg sajtó).

Hangsúlyt kell fektetni az utánpótlás nevelésére is. Kezdeményezni kell az általános és középiskolákban a diákok részére tartandó ismertetések tartását.

A fajtaklub tagjai számára rendszeres szakmai továbbképzéseket kell szervezni. Kezdeményezzük, hogy a tenyésztők közül minél többen tegyenek bírálói vizsgát.

IV. MÓDSZEREK

1. Anyag és módszer

Dolgozatomat a rendelkezésre álló, sajnos nagyon hiányos galambtenyésztési szakirodalomra, azok elemzésére és a fajták meghatározó tenyésztőivel folytatott szakmai konzultációkra, fajtaklub társaim (és sajtó) tenyésztési tapasztalataira valamint megfigyeléseinkre alapozva állítottam össze.

1.1. Adatgyűjtés

Az adatgyűjtés során problémát okozott, hogy a galambtenyésztési szakirodalom mind a Szent István Egyetem, mind a Mezőgazdasági Múzeum könyvtára, mind pedig az Országos Széchényi Könyvtár esetében hiányos, főleg az 1800-as évek tekintetében (pl.: Szárnyasaink című újság 1884-es évfolyama is hiányzik).

Több szerencsém volt a könyvek esetében. Sikerült minden, az 1800-as évek végétől napjainkig kiadott, e témakörben említésre érdemes könyvet végigolvasnom.

A Fejér Megyei Múzeumok Könyvtára és a Fejér Megyei és Székesfehérvár Városi Levéltár e téren ritka anyagai is segítettek az eligazodást. Az újságok gyakorlatilag az 1900-as évek elejétől hozzáférhetőek számomra (igaz, hogy hiányosan).

1.2. Módszer

- Az székesfehérvári bukógalamb bemutatása a történetiség sorrendjében

- A fajtaelismertetés történetének részletezése
- A fajta népszerűsítése különböző módszerekkel
- Színváltozatai, röviden a színekről
- Rokonfajtáktól való elkülönítés

V. A HAZAI GALAMBTENYÉSZTÉS KIALAKULÁSÁRÓL

Házi állataink közül a galamb képes - rövid idő alatt - a legváltozékonyabb formákat, színeket, rajzokat kihozni. A ma meglévő legalább 40 magyar fajtánk is ekes bizonyíték erre. E rövid összefoglalónak nem célja a magyar galambászat kialakulásának, fejlődésének leírása. Mindössze a székesfehérvári bukógalamb történetének a rögzítése a cél, tömören összefoglalva.

Székesfehérvár, középkori nevén Alba Regia az egyik legősibb magyar városunk. A város falai között koronázták és temették királyainkat és hozzátartozóikat. Itt volt helye a királyi trónnak, itt őrizték a királyi hatalom jelképeit, s ide sereglettek messze földről a törvénykező napokra érkező népek. A fejedelmi szálláshelyet Géza nagyfejedelem alakította ki a mocsarak által védett és biztonságosnak ítélt dombhátakon. 1000 körül Szent István korában már népes és kiterjedt település volt. Csökkent ugyan Alba Regia politikai szerepe az Árpád – ház kihalását követően, de a királyi koronázások és temetkezések továbbra is itt történtek.

A várost német nevén Stuhlweissenburg-ként is gyakran emlegetik.

1543-ban a török elfoglalta a várost s 145 évig uralma alatt tartotta Istolni Belgrád néven. 1688 után – a török uralmat követően – jelentősen nőtt a város lakosságának száma, 12 ezer fő körül volt.

A székesfehérvári bukógalamb tenyésztés kezdete - mint általában a magyar galambfajták esetében - a történelem homályában vesz el. Szájhagyomány szerint – melyre oly sokszor, oly sokan, oly szívesen hivatkozunk – a török hódoltság hozta meg a galambtenyésztés fellendülését. A török seregek nyomában vonuló kíséretiek (iparosok, kereskedők stb.) magukkal hozták keletről az ott már magas szinten tenyésztett galambfajtáikat. Kivonulásuk után az itt maradt (elrejtett) galambok és a mai Lengyelországon keresztül az Orosz birodalomból behozott galambok jelentették a kiindulási anyagot (lásd: lengyel koronás-kerिंगő, lengyel gancle).

Az esetleg Velencén keresztül ide jutó galambok csak színesítették e variációt. Ezen történet alapja az, hogy 1557-ben Nádasdy Tamás országnádor Bécsből – Ferdinánd császár udvarából – feleségének Kanizsai Dorottyának 2 fehér, 2 fekete házigalambot és 2 gerlét küldött levél kíséretében. A levélben leírja, hogy a galambokat öneki egy Gajetanus nevű velencei (mai Olaszország) úr küldte ajándékba. A galambokat páronként kell tartani: búzával, kölessel, árpával és kiváltképpen kendermaggal. Néhány napra rá már jön is az újabb levél: a galambokat küldjék vissza Bécsbe, mivel a császár látni kívánja, azokat saját gyermekei részére kéri. A levelek is bizonyítják, hogy ebben az időben még nagy szó volt térségünkben a házigalamb, azt nagy ajándéknak tartották. Állítólag a debreceni levéltárban van egy levél a török hódoltság korából, melyben a galambokról esik szó. PACHMANN (1924)

Sajnos a Nádasdy- levelek létét (a Nádasdy alapítvány képviselőjében) Nádasdy Ferenc sem meg nem erősítette, sem meg nem cáfolta, de elképzelhetőnek találta, mivel a házaspár közötti szerelem még versek írására is készítette a férjet.

Az 1900-as évek szakírói megegyeznek abban, hogy ez a származásemélet nagy valószínűséggel helytálló. A Visztula folyón történő galambszállítás-csere elméletet többen erősítik, a törökök közvetítésének feltételezésével. (BALASSA 1901, MOLDAI 1938a)

A török hódoltság után betelepített lakosság feltehetően szintén hozott magával galambokat. Székesfehérvárra elsősorban német ajkú, morva (a mai Csehország területéről) és délszláv (rác) betelepítés történt.

A német hatást igazolják a galambász kifejezések: purcli, hercli, slag.

A székesfehérvári bukógalamb tenyésztői főként a Felsőváros gazdálkodói sorából kerültek ki, de a város más részén is élnek galambtenyésztés folyt. Megjegyzendő, hogy a mai Felsőváros (a budai városkapu lebontása után) az 1800-as évek elején alakult ki.

1. ábra

Istálló és ól a XV. században - részlet oltárképről fésűs galambokat is ábrázol. KOSÁRY (1985)A kép festője Raigerni mester . Műhelyéből került ki e mű, mely 1430 körül készült (1.ábra). A mester eredetileg Bohémia (mai Csehország) német lakta területéről való. A kép Jézus születését ábrázolja. Lehet, hogy véletlen, de a morvák is e terület közeléből települtek át.

VI. A SZÉKESFEHÉRVÁRI BUKÓGALAMB TÖRTÉNETE

Az első kérdés, amü feltehetünk:

Miért bukó? A jó bukógalamb a bukást nemcsak a levegőben és a leereszkedésnél, hanem felszállásnál is elvégzi. A galamb a szárnyát a háta fölött összecsapja, abban a pillanatban hátraveti magát és egy erős szárnycsapással a vízszintes állásba visszajutva egyenes irányban, repül tovább (2. ábra). A jó bukógalamb kétszer- háromszor, esetleg négyszer bukik egymás után. A bukások gyors ütemben következnek egymás után, azt csak jó szemmel és éber figyelemmel lehet követni. A galambok anélkül bukfenecnek, hogy egymást akadályoznák, vagy pedig a csapatból kiesnének. A gyorsaság, mellyel a bukást végzik, segíti őket, hogy a röppályán belül maradhassanak. A kezdő bukó a keringésnél a levegőben hirtelen megáll és majdnem merőleges állást felvéve a szárnyukat a hátuk felett összecsapják és a farkukat a hátukhoz tartják. A bukás azonban még nem következik be, csak a szemmel látható ereszkedés (farkalás).

Egy idő után mégis átbukik egészen, ami eleinte kissé ügyetlenül történik. Hacsak bukók vannak együtt hajtva, nem repülnek magasan és kitartóan, de többször bukznak, ezáltal lejjebb kerülnek a falka röpvonalánál, mely érthető is. Ha rendszeren lesznek hajtva a bukók a 30-40 perces repülési idejüket minden gond nélkül, teljesítik.

2. ábra

Tetőre ereszkedő székesfehérvári bukógalamb falka.

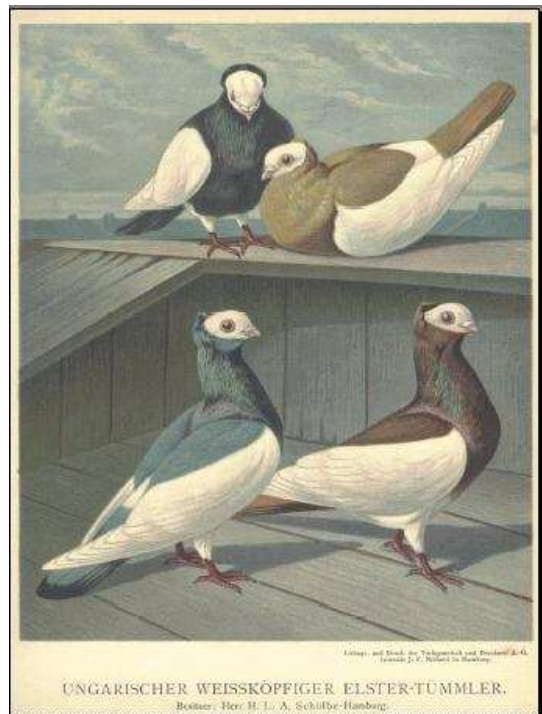
A második kérdés:

Miért székesfehérvári? Erre a válasz nagyon egyszerű. Székesfehérvári gazdálkodók, iparosok, kereskedők, tisztviselők: egyszóval székesfehérvári lakosok alakították, tenyésztették, finomították e fajtát.

Az 1800-as években már magyar nyelvű mezőgazdasági szakkönyv is ír a galambokról, pár sorban említi, hogy elegendő homokot, meszes törmelékkel biztosítani kell számukra a takarmány és a védett elhelyezés mellett. A fürdővizet és fővenyt (homokot), mint szükséges igényt jelöli meg. STEPHENS (1836)

Ezen időszakban a magyar nyelvű, - gyerekek számára írt - természetleíró könyv a galambfajtáknál még csak golyvás galambokat („iszonyú nagy begyét akkorára fújja, mint a teste”), a kontyos galambokat („nyakszirtjén levő hosszú tollai előre, a fejére hajlanak”) és a gatyásgalambokat („a legnagyobb és borzas tollú lábai vannak”) különbözteti meg. RAFF (1846)

Német nyelvű szakíró már az 1800-as években részletesen ír a magyar fehérfejű szarkabukó galambról, melynek színes rajza is látható a könyvben (3. ábra).

3. ábra

A magyar fehérfejű szarkabukóról írva megállapítja, hogy ez az elnevezés vitát váltott ki kora galambtenyésztői körében. Egy csoportjuk ugyanis a galambot a ganzli míg másik részük (hivatkozva az osztrák-német kapcsolatokra) – fajtajegyei alapján – a geganfelt elnevezéssel jelöli. (Így nevezik a bécsi rövidcsőrű galamb szívesrajzú változatát. A két kifejezés körülbelül a „libás „illetve „libázott „kifejezéssel jellemezhető. Tehát gyakorlatilag fedi egymást.) Ezen utóbbi kifejezéssel egyébként

akkoriban Német-Ausztriában a fehérfejű szarkarajzot is jelölték pl. a német és holland begyesgalambnál és a nürnbergi bagdettánál.

A bécsiek a galambtenyésztés nagy korszakát jelentették, e galambok az ő közvetítésükkel kerültek közép-észak-Németországba. Mindezek ellenére mégis a fehérfejű szarkabukó elnevezés használandó.

A magyar- és lengyel fehérfejű szarkabukó csak alig-alig különbözött (elsősorban testnagyságban és felépítésben) a hamburgi szarkától a fej-csőr mérete is azonos. Nagyobb viszont a hossza és a szárnyátvolsága. A hamburgi fajta feje kerekesebb, míg a magyar és lengyel fehérfejű bukó feje hegyesebb (húzottabb).

Tollatlan lábak, erős fejlettségű kagyló bóbíta (fésű) és a bukókra jellemző színek azonos jegyként jelentkeznek. Rajzjegyeiben jelentősebb az eltérés a szarkarajzhoz képest. A színek határvonala, a szív és fedőszárny színes tollai, a fehér alsószárny azonosak. Míg azonban a szarkarajznál az egész hát színes, addig a fehérfejűnél fehér.

A német kiállításokon addig előforduló galambokra ez jellemző volt. A fej fehérsége a fésű kezdeténél véget ér (a fésű belseje mindig színes). A fehér szín a szem alá húzódva – általában -megszakítás nélkül a toroknál is jelen van.

A kisebb és húzott fej megkülönböztette a bécsi ganzlitól, melynek fehér rajza a tarkóra és elől begyre mélyen lemege. A szem többnyire – a fej színéhez igazodva – sötét, azonban világos szemek, sőt egyenesen gyöngyszem is előfordult. A gyöngyszeműek a német tenyésztőknel nagyobb sikert arattak. A csőr színe világos, mely a fehér fej velejárója. Jól repülő bukógalamb. PRÜTZ (1868)

Prütz leírásához hozzátesszem, hogy – tudomásom szerint – a bécsi ganzli (bécsi rövidcsőrű) (4. ábra) simafejű galamb, a hamburgi szarka (5. ábra) feje pedig nem fehér.

4. ábra

A könyv az 1800-as évek vége fele (1868-1886-1888?) jelent meg. A metszetek kivitelezése, nyomtatása nem rövid idő, az anyagot pedig előtte össze kellett gyűjteni. A szerző az ismereteit a német kiállításokon szerezte. Amíg a galambok Magyarországról – Ausztrián át (Osztrák-Magyar Monarchia) – eljutottak Németországba, az sem kis idő. Ha mindezt összevetjük, véleményem szerint eljutunk az 1700-as évekhez. Tehát ha igaz, hogy 1557-ben még ritkaság volt a galamb kishazánkban, 1700 körül viszont már elterjedt, akkor megerősítjük, hogy a törökök magyarországi jelenléte hozzájárult a honi galambtenyésztés kialakulásához.

A magyar fehérfejű szarkabukó (magyar hátsbukó, magyar szívhátú bukó) galambokat egyes városokban a helyi ízlés szerint kezdték el tenyészteni (Arad, Kassa, Győr, Komárom, Székesfehérvár). Győrött, Kassán és Székesfehérvárott a kisebb fésűjű bukók, míg Aradon és Komáromban a nagyobb fésűjű bukók voltak kedveltebbek. A kassai bukó teljesen fehér fejű (fülöke nélküli), a többi magyar bukó fülökés. Leghosszabb csőrváltozattal a kassai bukó, míg rövidebb csőrváltozattal a győri, aradi, komáromi bukó bírt. A székesfehérvári bukógalamb középhosszú csőre végig jellemzője maradt a fajtának. A XX. század elején e fajták közös tulajdonsága még a jó repülés, bukás és szaporodás volt. A fajták kialakulása a közös eredet, az eltérő ízlés és egyéb tenyésztési tényezők következménye. A székesfehérvári bukófajta már az 1800-as évek közepén-végén létezett. PÉTERFI (1970)

Feltehetjük a kérdést:

Ha e fajták ennyire hasonlítottak egymásra, akkor mi értelme volt/van önálló fajtaként leírni?

A történet elején – mivel az őt közös – természetesen kicsi volt az egyes fajták közötti különbség. Az idők folyamán azonban az eltérő küllemi követelmények folytán ez az eltérés egyre markánsabb lett. Részből szelekció, részben pedig keresztezések következtében. Kinézetét tekintve a mai kassai bukó áll a legközelebb a magyar fehérfejű szarkabukóhoz, majd követi a székesfehérvári bukógalamb. Az egyes városok tenyésztői a mai napig vitatkoznak az adott fajták esetében a tenyésztési irányzatról. Hogy miért? Egyrészt a fajtaírási hiányosságai másrészt pedig az egyéni ízlések eltérő volta miatt. Véleményem szerint a fajtaírásnak „szentnek” kellene lenni, azt megváltoztatni nem szabad. Tudom, hogy a fajta a tenyésztés során változó egyedek gyűjtőfogalma, de ez nem jelenthet folyamatos fajta-átalakító keresztezést.

Gondoljunk csak az angol telivérre! Az első hivatalos törzskönyve 1808-ban jelent meg. Ez azt jelenti, hogy ekkortól zárt törzskönyvű, azaz csak azok a kancák és ménok vehetnek részt a tenyésztésben, melyek ősei már ekkor törzskönyvezésre kerültek. Ugye mégsem mondjuk azt, hogy az angol telivér azóta nem fejlődik? Sőt! Tudom, hogy a galambtenyésztés ettől (zárt törzskönyvezés) még fényévnyi távolságra van, de valamikor majd el kellene kezdeni. Nehéz lesz!

Tökéletesen egyetértek azzal a véleménnyel, mely szerint , ha egy fajtaírást elfogadtunk, akkor azt ne változtassuk, csak finomítsuk (pl. : ha többféleképpen értelmezhető, ha nem elég világos) . A fajtaírás nem divatcikk! Az esetleges változtatásnak is mindig a fajtajelleg határain belül kell maradnia TÖRÖK (1989) .

A tisztesség végett illik szólni, a váci bukógalambról, melyet Nyáry (1884) „váci kergegalamb” néven említ. Kettler János ma élő váci tenyésztő szóbeli közlése szerint a váci bukó legjobban a mai székesfehérvári bukógalambhoz hasonlított. A komáromi bukógalamb tenyésztők véleménye szerint ezek a galambok Komáromból származtak, de ezt adatokkal senki sem tudta a mai napig sem alátámasztani. A váci típusú galamb a történelem viharaiában megsemmisült, napjainkban már nem létezik. De azért, ha feltesszük a kérdést: mi volt előbb? , akkor a válasz – véleményem szerint – a „váci kergegalamb”, azaz a váci bukó. Vácon a komáromi bukógalamb rendkívül jó hírű – egykori és mai – tenyésztőinek nevét lehetne felsorolni.

A Szárnyasaink című újságban már nevének nevezik a komáromi bukót. A biztonság kedvéért azonban – igaz, hogy zárójelben – de hozzáteszik, hogy magyar forgó, vető vagy bukógalamb BALASSA (1898).

Az 1879-ben Székesfehérvárott megrendezett Országos Ipar- Termény- és Állatkiállításon szép számmal kerültek bemutatásra kisállatok, bizonyítva ezzel, hogy a városban és környékén már akkor élénk állattenyésztés folyt. A Szárnyasaink című lap 1898 2. szám címlapján található tagdíj befizetési visszaigazolás arról tanúskodik, hogy Ullmann József székesfehérvári tenyésztő már ekkor tagja volt a Budapesten működő Columbia-körnek, mely a baromfi- és galambtenyésztők sokaságát fogta össze

1892-ben a Budapesten megrendezett kiállításon „közönséges bukázó” néven került bemutatásra az akkori fésűs bukógalamb-típus.

Mi sem bizonyítja jobban azt a tényt, hogy ekkor már Székesfehérváron ismertek voltak az egyes fajták küllemi előírásai, mint az, hogy városunkból Mjázovszky Géza ezredes korának elismert bírálójaként rendszeresen ténykedett az akkoriban megrendezésre kerülő kiállításokon.

Rieger Viktor 1896-os komáromi bukó (6. ábra) és szegedi magasszálló galamb (7. ábra) ábrázolásai és a fajta részletes ismertetése bizonyíték arra, hogy ebben az időben már szokás volt önálló fajtaként kezelni a kinézetre különböző, a távoli városok lakosai által eltérő ízlés szerint tartott és tenyésztett galambokat.

6. ábra

7. ábra

Megjegyzendő, hogy a galambokat – német mintára – Balassa kezdte el elnevezni azon városokról, ahol azokat megtalálta. A Dunántúlra a könyve megírása előtt – véleményem szerint – el sem jött, a komáromit is csak hírből írta le. Elsősorban az Arad környékén előforduló példányokat vette figyelembe. Ennek némileg ellentmond, hogy Eisenbarth Ferenc székesfehérvári tenyésztő „chinai sirályka” tenyészetéről is ír, de valószínű, hogy csak hallomásból.

Az említett írásokban és ábrázolásokon szereplő galambok (húzott fej, középhosszú csőr, közepes nagyságú, kissé előredőlő fésű) feltűnően hasonlítanak a mai székesfehérvári bukógalambra, ami bizonyíték arra, hogy az aradi-, a kassai-, a komáromi-, és a székesfehérvári bukóknak azonos az őse.

Ugyancsak rendszeresen előfordult, hogy a hirdetésekben (Tar, Sopron, Iván, Segesvár, Alsókubin stb.) szíves (nyerges) rajzzal tiszta „fajbuckázó” (purczi) sportgalambokat kínáltak eladásra, bizonyítva ezzel, hogy ezen időszakban még nem váltak el élesen városokként – területenként – a tenyésztési irányzatok illetve azt, hogy az egyes fajták ismerete hiányos volt.

Mint már említettem, az 1800-as évek közepétől - végétől számíthatjuk a székesfehérvári bukógalamb önálló megjelenését. Ez az elkülönítés azonban még nem volt határozott. Bizonyíték erre a Szárnyasaink című lap 1905. október 31.-i száma mely közli, hogy az október 21-23-a között Budapesten rendezett Nemzetközi Kiállításon „kontyos bukó” néven díjaztak galambot. A kiállító Dr. Károly János volt. A kiállítást az Országos Baromfitenyésztő Egyesület rendezte.

A századforduló táján kezdődött el a modern komáromi bukó formálása a parókás galamb bekeresztésével. A parókásból a sűrű és feszes tollú példányokat választották ki. A cél a komáromi bukó kontyának javítása (nagyobbítása) volt. TEREMI

1909. december 1-i Szárnyasaink c. újságban Székesfehérvárról Mechtler J. (Kert utca) szerezsenyő, pávás, indus, parókás és jól bukfencező galambokat kínál eladásra.

Az 1911. évi Mezőgazdasági Lexikon több címszóban foglalkozik a galambokkal, a galambtenyésztéssel. Sajnos elsősorban külföldi galambfajtákat sorol fel. A hazai fajták közül a magyar házit, a magyar golyvást, a budapesti gólyáskeringőt (gólyvásnak írva), az egri kék keringőt , a győri- vagy komáromi bukót és a szegedi magasszálló keringőt említi.

A Galamb című újság 1911. júniusi számában még érdekesebb azonban az a hirdetés ahol szintén Mechtler J. székesfehérvári tenyésztő és/vagy kereskedő a nevén nevezett szegedi, komáromi és még közel 20 más galambfajta mellett fajtanév megjelölése nélkül jól bukfcencező galambokat is hirdet, (mely – a szöveg környezetéből ítélve – véleményem szerint azonos a székesfehérvári bukóval) eladásra, egyszínű és szíveshátú változatban egyaránt. Ha nem a helyi fajtról lenne szó, akkor odaírta volna ezen galambok elé is a nevüket, hisz az ismerete és tudása megvolt hozzá. Vagy csak a többi fajta nevét tudta volna? Számomra úgy tűnik, hogy természetes volt, hogy a helyi, azaz a székesfehérvári bukógalambról beszéltek.

Ugyanezen e számban Gerhardt Miklós (Székesfehérvár Kert u. 12.) több más nevén nevezett galambfajta mellett fekete és sárga bukókat kínált eladásra. Kár, hogy ő sem írta elé, hogy székesfehérvári vagy „helyi” fajta.

Hogy miért nem? Erre ad némi magyarázatot az alábbi idézet.

„Az elmúlt nyár folyamán több nagyvárosunk galambtenyésztőjével volt alkalmam eszmecsere folytatni. Székesfehérváron pl. több hétig tartózkodva s az ottani sporttársak színe- javát felkeresve, azt a különös helyzetet találtam, hogy a bukfcencellő galambok egy igen szép tájfajtaját tenyésztették ki, úgy egyszínben, mint szívesekben, de „Székesfehérvári bukó”, helyett az egyszínűt „purczi”, -nak, a szívhátút „herczi” -nek nevezik. Pedig, de szép magyar galambok és milyen csodálatos a forgóképességük? Panaszkodnak a tenyésztők, hogy törekvő munkájukat nem kíséri megfelelő anyagi és erkölcsi siker, nem érdeklődnek galambjaik iránt. Így természetes, hogy nem érdeklődnek, mert ha elvétve más vidékre is kerül egy-egy példány – purcli vagy hercli néven elkallódik a bizonytalan származású fajtestvérei között. Az akkor még Kisállattenyésztők címén megjelenő szaklapunk egy-két példányát felmutatva, nagy érdeklődéssel mutatták fehérvári sporttársaim, de nem tudták, hogy galambtenyésztéssel foglalkozó újság is jelenik meg az országban. Pedig Székesfehérvárra is járhatna vagy 50 példány, s akkor a „Székesfehérvári bukót” már az ország minden zugában ismernék, és jó pénzt adnának ezért az ügyesen kitenyésztett galambért.” JESKÓ (1936)

Mintha csak a mai székesfehérvári tenyésztők egy részét látnám. Azért sem jártatták/járatják a lapokat, nem írtak/írnak ismertető cikkeket. Azért sem! Sajnos a székesfehérvári tenyésztők sosem tartoztak azok közé, akik rendszeresen hírt adtak volna koruk újságjaiban a székesfehérvári bukóról, Székesfehérvár galambtenyésztéséről. Amíg a komáromi bukógalambról a hajósok elvitték a hírt messzi tájakra, addig a székesfehérvári bukógalambot csak a vásárokra bejövő környékbeliek ismerték meg.

A komáromi bukógalamb továbbformálása az első világháború után folytatódott, a sirálykák fajtáit vitték bele, hogy a fejet, a homlokot szélesebbé és magasabbá, a csőrt rövidebbé, a homlokvonal ívelését követővé tegyék. A parókás örökséget, a fésű nyak oldali folytatását, azaz a láncot hangsúlyozták. TEREMI A szem, a szembőr nagyítása és a csőr rövidítés céljából felhasználták a bécsi rövidcsőrűeket. TÖRÖK (1966)

A székesfehérvári tenyésztők - külön fajták bekeresztése nélkül - az eredeti galambok szelektálásával jutottak el a mai galambhoz.

Az 1900-as évek elején kialakultak az újabb fajták is. Aradi bukó (gömbölyű fej nagy fésű), temesvári bukó (egyszínű szíves és tarka változat), szatmári babosszíves bukó (1932-ben ismertve). Látható, hogy a komáromi bukónak – átalakítása következtében – gyökeresen megváltozott a külleme. Repülési képessége csökkent, szaporodási erélye a rövidebb csőr miatt már nem a régi. Mindeközben a székesfehérvári bukó a helyén maradva egyre jobban elkülönült az átalakított komáromi bukógalambtól. 1925-ben már nevén nevezve, mint önálló galambfajta szerepel a székesfehérvári bukó, mely az összes ismert keringő galambszínből, egyszínű és szívhátú rajzolatallal is előfordul. A székesfehérvári bukót a komáromi bukótól kisebb fésűje, rövidebb csőre, és a szíveseknél a magasabban zárt torokfoltja (szakállka) különbözteti meg ekkor. WINKLER (1925)

Az 1925. október 24-26-án, Budapesten a Városligetben levő Mezőgazdasági Múzeumban megrendezett Nemzetközi Galambkiállításon Ullmann József (Székesfehérvár) tenyésztő öt egyed székesfehérvári bukógalambot állított ki.

A Második Nemzeti Galamb Házinyúl és Szűcsipari Kiállításon ugyancsak Ullmann József székesfehérvári bukógalambjaival ezüst és bronz plakettet nyert. A kiállítás 1927. november 4-6. között került megrendezésre Budapesten a Tenyészállat-vásártelepen. Ullmann József 8 galambot állított ki (sárga, fekete, fakó színűek).

8. ábra fogadták, de

A Székesfehérváron 1927-ben megrendezett Székesfehérvári Országos Ipari- Kereskedelmi és Mezőgazdasági Kiállítás és Vásár alkalmával Kövesdy Ferenc (Széchenyi u. 68.) „hercli bukó” „purcli bukó” neveken állította ki a székesfehérvári bukókat, míg a magyar begyest és a pávát nevén nevezte. Hogy e galambok nem komáromi bukógalambok voltak, azt bizonyítja az a tény, hogy Ritzinger Imre (Sütő- utca 2. sz.) hat pár komáromi bukógalambja és Strobl József (Vértanu utca 57) „hercli komáromi „néven nevezett galambjai is külön szerepeltek. Az akkori komáromi- és a székesfehérvári bukógalamb közötti az eltérés még nem mindenki előtt elég világos.

A probléma jobb megértéséhez: a szegedi magas-szálló keringő és a bácskai keringő esetében is csak minimális eltérésről beszélhettek akkor a tenyésztők. (HAUSNER 1928, PACHMANN 1928) Határozottan állították, hogy ez időben már más fajta volt a komáromi bukógalamb, mint a többi bukógalambunk, a komáromi bukó hátrányára. MOLDVAI (1929)

Ezek után joggal merült fel a kérdés: melyik az a típus, melynek küllemi és repülési tulajdonságai a 10. ábra hazai és külföldi elvárásoknak megfelel? A komáromi bukógalamb új tenyész-irányát eleinte ellenkezéssel azóta már megbarátkoztak vele és világszerte elfogadták.

9. ábra

Világosan látható ezen képek alapján a komáromi és székesfehérvári galambok közötti különbség. Az előző képek a székesfehérvári-, (8.,9.,10.ábra) a következők pedig a komáromi típusú (11.,12.ábra) galambokat ábrázolják.

12. ábra

11. ábra

Az 1934. évi Székesfehérvárott megrendezett kiállításon a galambok bírálatát Ullmann József végezte, aki a Székesfehérvári Baromfi-, Galamb- és Nyúltenyésztő Egyesület galambszakosztályának a vezetője volt. Fia ifjabb Ullmann József fotózással is foglalkozott. Az ... Anno Székesfehérvár ... című könyvben látható a városról készült korabeli felvételeiből néhány. Bizom benne, hogy a galambokról is készített felvételeket, melyek esetleg előkerülnek. Nagy segítség lenne!

A vita tovább folytatódott, a fajták elkülönülése már egyre jobban jelentkezett, de a tenyésztők egy részének az ismeretei még hiányosak voltak e téren. "...pedig, ha a keringő tenyésztő tud különbséget tenni aszerint, hogy van szegedi, körösi, makói, bácskai, miskolci, stb. keringő, s tájékozatlanul nem közös néven, mint egy fajt, keringő galambnak kereszteltek kedvenceiket, a bukógalamb tenyésztők is különbséget tehetnek a komáromi, győri, erdélyi, székesfehérvári, stb. bukók között." JESKÓ (1935)

Az 1930-as évek végén leírt illetve fényképpel is illusztrált esetekben a komáromi bukógalamb - a szakirodalom közölt fényképei szerint - gyakorlatilag megegyezik a mai (és akkori) székesfehérvári bukógalambbal, (a mai komáromi bukó viszont egészen más). Tehát a székesfehérvári változatlan maradt, a komáromi pedig bekeresztések hatására átalakult. A komáromi bukógalamb új tenyésziránya csak nehezen rögzült a köztudatban, nehezítve ezáltal a modern típus elterjedését. A gyakorlatban még előfordult, mint azt előző példák is bizonyítják, hogy más volt a fajta leírás és megint más volt a képi ábrázolás.

A Vác és Vidéke Fajállattenyésztőinek Egyesülete 1941. október 30-a és november 4-e között rendezett kiállítást kiállításán Oberling József három egyed székesfehérvári bukógalambot állított ki. Vác mindig is a bukógalamb tenyésztés egyik fellegvára volt. A komáromi bukógalamb itt szinte otthon érezte / érzi magát. A kiállított 15 komáromi bukó mellett történt meg a székesfehérvári bukók bemutatása (székesfehérvári illetve komáromi keringő néven).

Az 1930-es években megjelent fajtaleírások győri, komáromi és székesfehérvári bukógalambokról ad tájékoztatást TOMECSESKÓ (1932). Külön jelzik a győri és székesfehérvári bukógalambok eltérését a komáromi bukóhoz képest. Ekkor már nem volt összemesható a két fajta, a tenyésztési irány és cél határozottan elvált. A székesfehérvári tenyésztők a röp- és bukóképesség mellett nagy hangsúlyt fektettek a hibátlan rajzra.

Az ezen időszakban megjelent fajtaleírások megjegyezték, hogy e galambok röpgalambok voltak, melyeknél 2 óra röpidőt kértek számon, ami – véleményem szerint- túlzás. A kiállítási pontszámokban a röpteljesítménynek is meg kellett volna jelennie. Ezen időszakban bukógalambjaink nagy része nevéhez méltóan repülési és bukási képességeivel kápráztatta el tenyésztői táborát.

Az 1950-es években megjelent szakkönyvek csak említik a székesfehérvári bukót, mintegy előrevetítve későbbi szomorú sorsát. Megpróbálják a komáromi bukó árnyékának (tájfajtájának) feltüntetni. (TEREMI 1956, TÓTH 1956)

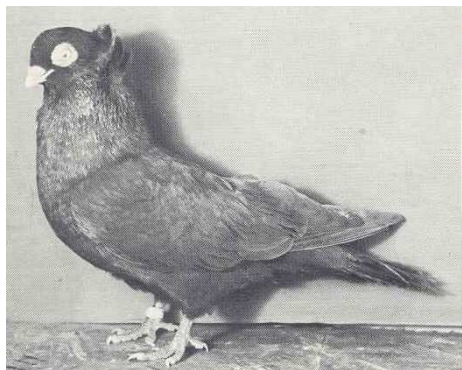
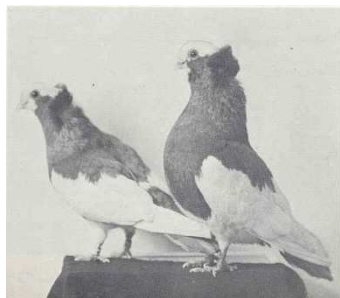
Teremi könyvének 181. oldalán levő ún. török galambról állítja Oláh Imre, hogy véleménye szerint a fésüs-bukó galambjaink egyik őseinek tekinthető.

A székesfehérvári bukógalamb létezését a komáromi bukógalamb tenyésztők vitatták. Ekkor már felerősödtek azok a hangok, melyek – egységesítés címén – követelték az általuk tájfajták jelzővel minősített önálló fajták visszazorítását, hogy úgymond ezzel is erősítsék a komáromi bukógalamb hazai és nemzetközi helyzetét. PATAKI (1960) Sajnos eredményre vezetett ez a követelés, mivel 1960-ban elérték, hogy mint önálló fajtát töröljék kedvenceinket. A székesfehérvári bukógalambnak a komáromi bukógalambba történő beolvadását, azaz a "fajta egységesítését" sajnos székesfehérvári tenyésztők is támogatták, nem volt senki, sem aki tiltakozott volna e döntés ellen. Pedig azokban az időkben két egyesület is működött a városban (V – 35, V – 61).

Itt megemlíteném, hogy Székesfehérváron mindig is voltak és jelenleg is vannak jó nevű komáromi bukógalamb tenyésztők. A két fajtát ez időben még gyakran keresztezték is. Szabó Ferenc pékmester is ilyen keresztezett galambokat röptetett komáromi bukó néven, 52 perces röpidővel. (HELMECZY 1960, HORVÁTH 1960) Misem bizonyítja jobban, hogy a röptetett galambok nem komáromi bukógalambok voltak, mint az a tény, hogy a falka legjobb minőségű galambja sem ért el kiállításon kiváló szintet.

A székesfehérvári bukógalamb azonban nem tűnt el. Igaz, hogy komáromi bukóként, de itt-ott megjelent kiállításokon (jól leminősítve, hisz – természetesen - nem felelt meg a modern komáromi fajtaleírásának). Az 1960-as évek magyar nyelvű galambtenyésztési szakirodalma agyonhallgatja a fajtát. Ha véletlenül írnak is róla, akkor sem a legkedvezőbb színben tüntetik fel. Szaklapunkban előfordult ezen időszakban is, hogy egy-egy székesfehérvári típusú galamb képe jelent komáromi bukó néven, de a tiltakozás sosem maradt el.

Külföldi szakirodalomban ekkor még nem említik a székesfehérvári bukógalambot, csak a komáromi bukógalambról írnak. De az 1960-as években ábrázolt komáromi bukók képeit nézve láthatjuk, hogy két típust különböztethetünk meg. Az egyik a mai komáromi, a másik pedig a székesfehérvári bukóhoz 13. ábra áll közelebb. (13. ábra)

Az egyszínű komáromi bukónak (14. ábra) feltüntetett galambokat, pedig nyugodt lelkiismerettel székesfehérvári bukóként tehetnénk ma a kiállítási ketrecbe. Ezek a képek is alátámasztják, hogy külföldön e két fajta közötti karakteres szétválasztás csak az 1960-as években kezdődött el. LEVI (1965)

14. ábra

tartott magyar nyelvű galambász szakkönyv is csak említik a (SZÜCS-SZÉCSÉNYI 1965) székesfehérvári bukó okán, hogy nagyobb hangsúlyt kéne fektetni a megnyerésre és hazai fajtáink jobb megbecsülésére. A leírás akkori vezetőjének Szípolá Antalnak Ilona és Antal nevű gyerekeiről

kiadású könyvek részletesen írnak a fajtáról, és fényképpel (1970) Ezek a kiadványok nagy szolgálatot tettek az olyan „vitatot” székesfehérvári bukó. Nem engedték, hogy elfeledkezzünk róluk.

Az általam legjobbnak székesfehérvári bukógalambot.

1968-ban említés történik a galambtenyésztésben a fiatalok egyébként a székesfehérvári egyesület szól. SZIKORA (1968)

A román-magyar közös bizonyítják létezését. PÉTERFI (1961, fajtáknak, mint például a Ugyanakkor megemlíteném: beleestek abba a hibába, hogy olyan kitenyészési kezdeményezéseket is fajtaként tüntettek fel melyek nem jutottak el a fajtaelismertetésig (pl. kaposvári tigrisarka keringő, zugló tollaslábú keringő). A magyar fajtákról az adatok nagy részét Szikora András szolgáltatta. Köszönet érte! (Sajnos a mellékelt képen egy komáromi- székesfehérvári bukógalamb keresztezés látható. Kár!)

Az élénk vérmérsékletű, jól repülő, jó felépítésű székesfehérvári bukó feje keskenyebb, nyújtott, fejének teteje kissé lapos, tarkója nem lejt hirtelen. Magasan tűzött fésűje forgóban vagy enyhe lefutásban végződik. Rövid kissé hajlított nyak, széles előre domborodó mell, rövid hát, erős testhez simuló szárny jellemzi. Lábai rövidek, simák. A csőr és a fej között enyhe törésről ír a szerző. A csőr alatti fehér torokfolt magasan csukott. Az egyszínűek (fekete, vörös, sárga, fehér és fakó) gyöngy- vagy sárga szeműek (csigaszeműek), a szívhátúak (fekete, vörös, sárga, kék, ezüst és fakó) sötét (bükköny) szeműek. Szembőre keskeny, sötétpiros. A csőre középhosszú.

Méretei: testhossz = 26-28 cm, csőrhossz = 10-12 mm (szívhátúaknál), 12-14 mm (egyszínűeknél), röptávolsága = 58-60 cm, testsúlya = 300-350 g. PÉTERFI (1970) Vitakoztnék a szerző azon állításával, miszerint a fajta jellemzője volt a sárga kukoricaszem, illetve a csőr és a fej közötti törés. Természetesen ilyen egyedek is előfordultak, de ez nem volt általános.

Szerencsére hazai szakíróink közül sem mindenki állt be a sorba. A város alapításának 1000. évfordulója jó alkalom volt arra, hogy részletes ismertetést kapjunk a székesfehérvári bukógalambról., mely kiváló bukóképességgel megáldott, rendkívül szép galambfajtánk. Eredetét illetően a már említett verziók a helytállóak. A magyar bukógalambok egymáshoz való viszonya: testvér rokonsági fok, e galambfajták egy közös őstől származnak. A cikk felhívja a figyelmet a fajta helyzetére, kipusztulás szélén álló voltára, a magyar fajták megbecsülésére, addig, amíg az nem késő. Szükséges a hazai és külföldi szakirodalomban történő ismertetése. Míg a többi bukógalambfajta a zárt tartás miatt repülési és bukási képességeiket teljesen elvesztette, addig a székesfehérvári bukógalamb e tulajdonságai megmaradtak. A levegő akrobatája, genetikai és anyagi érték. Latin elnevezését „Columba domesticus carens Alba Regiaensis Hungaricus”-ként állapítja meg a székesfehérvári bukógalambnál. Véleménye szerint egy, akkor már közel 120-150 éve létező bukógalamb fajtáról beszélhetünk. Küllmi leírásánál kiemeli a jó izmolságot, széles mellét, erős szárnyát, mely tulajdonságok a röpkeesség egyértelmű kifejezői. Keskeny – a komáromi bukótól teljesen eltérő – feje nyújtott, a fejétő lapos. A farkó nem lejt hirtelen. Magasan tűzött fésűje két oldalt forgóban vagy enyhe lefutásban végződik. Sötétpiros, vékony, szemből középhosszú csőr jellemzi. Érdekeséggé vált leírásra kerül, hogy ejtett szárnyú (logatott) példányok is előfordulnak. A szemek színénél ugyancsak említésre kerül a kukoricásárga színt. A szerző elismerően szól az

ezüst szívhatóak igen szép színéről. Az egyszínűek (vörös, sárga, fekete és fakó és ritkán fehér) szeme gyöngyszínű, míg a szíveshátúak (vörös, sárga, fekete, fakókék és ezüst) szeme sötét (bükköny) színű. SZIKORA (1972) Sajnos a mellékelt kép egy komáromi x székesfehérvári bukó F1-es ivadékat ábrázolja.

A lógós (ejtett) szárny, a sárga kukoricaszem sosem volt jellemzője a fajtának, de nem zárja ki azt, hogy egyes példányoknál ne fordult volna elő.

Az 1989-es, Székesfehérvárott megrendezett nemzetközi komáromi bukó kiállítás sikeres volt. Mi örömmel fedeztük fel, hogy a romániai kollektív kiállított galambjai között sok volt a székesfehérvári típusú. (15. ábra) A komáromi bukógalamb tenyésztők viszont joggal nehezményezték, hogy - a jó szakmai kapcsolat ellenére - a romániai

15. ábra tenyésztők még nem az új, érvényes fajtaleírás szerint tenyésztettek. Erre utal a nagyszámú ún. régi típusú galamb. RAJNA (1990)

Az amerikai szakirodalomban a komáromi bukó leírása és ábrázolása nem egyértelmű. Nevezik „Hungarian Whitehead”, azaz magyar fehérfejűnek is. A közölt képekből a mai székesfehérvári bukógalambhoz hasonló galambok (16., 17., 18. ábra) és a szatmári babos-szíves „egyszínű” változata (19. ábra) látható. Ezen galambok ősei 1926-28 között kerültek az USA Illinois államába Asztalos János és Modola Péter jóvoltából. LEVI (1974)

A galambok – az új típusú komáromi bevitelének hiányában – megőrizték eredeti jellegüket, bizonyítva ezzel, hogy a XX. század elején a két fajta fejlődése közel párhuzamosan haladt, az eltérés közöttük minimális volt.

16. ábra

17. ábra

18. ábra

19. ábra

Hazai kiállításokon, egy-egy helyen a székesfehérvári bukót is elbírálták (vállalva ezzel a szemrehányást) komáromi bukóként kiváló minősítéssel. GÁBOR (1971) (20. ábra)

Hogy azért az örömben ürmös is vegyüljön, a komáromi bukó fajta tenyésztői kétségbe vonják a székesfehérvári bukógalamb létjogosultságát. JAKAB (1979) 20. ábra

A neves komáromi bukógalamb tenyésztő és szakíró Oláh Imre a magasan tűzött fésűjű galambokat székesfehérvári bukógalamboknak nevezi rendszeresen, mintegy elismerve, hogy ez a fajta létezik. Az 1990. október 13-án, Kaposváron megtartott előadásában az élénk vérmérsékletű, vékonyabb testű, fejhez simuló fésűt, viselő galambot székesfehérvári bukó tájfajtaként ismerteti.

Sokat segített, hogy a Magyar Galamb- és Kisállattenyésztők Országos Szövetsége az 1980-as években nem görgetett akadályt a vitatott magyar fajták szakirodalmi ismertetése elé. A kiadásában, 1982-ben megjelent Fajtaleíró könyv rövid ismertetést ad a fajtáról. Székesfehérváron az ekkor igen erős komáromi bukógalamb tenyésztés mellett nem nagyon hallatszott az elnyomott székesfehérvári bukótenyésztők hangja.

Jómagam az 1960-as évek elején találkoztam a galambászattal. Elsősorban „hercli – purcli” formában. Nem igazán tettünk különbséget: a szívést a szívessel a ritkább egyszínűt az egyszínűvel párosítottuk, néha fajtára való tekintet nélkül. De csak a jó rajzú, jól repülő – bukó galambok voltak az értékesek, melyek mindig képesek voltak saját fiataljaik felnevelésére.

Néhány Léhner Ignác gyermekkorától haláláig (1919-1999) ezt a fajtát tenyésztette. Mellette a fiatal tenyésztők hosszabb-rövidebb ideig foglalkoztak a székesfehérvári bukógalambok tenyésztésével. Ha ő nem tart ki a végsőkig – néha igaztalanul megmosolyogva –, akkor ma nem lenne miről beszélnünk. Az ő és a fiatalabb korosztályból Osztotics Ferenc érdeme, hogy a fajta eredeti mivoltában átvészelte ezen időszakot. Osztotics Ferenc nagyapja – tősgyökeres felsővárosi révén – az 1920-as évektől szintén tenyésztője volt e fajtának.

A V-061 Alba Regia Galamb- és Kisállattenyésztő Egyesület által rendezett egyesületi kiállításokon majd mindig szerepelt a székesfehérvári bukógalamb.

1970-74 között Győrött végeztem középiskolai tanulmányaimat. Az iskolával szemben lakott a jónévé komáromi bukógalamb tenyésztő, Vári – Nagy József. Sokszor töltöttem nála a délutánokat. Szép, típusos komáromi bukógalambjai voltak, formára teljesen más, mint a mi székesfehérvári bukógalambjaink.

Igaz, hogy az MGKSZ gondozásában, 1995-ben megjelent Információs könyv csak Csögör István (Soponya) nevével jelezte, hogy székesfehérvári bukógalamb tenyésztő, a valóságban azonban ez nem így volt. De a tenyésztők egy része nem látta értelmét székesfehérváriként kiállítani kedvenc fajtáját, míg másik részük nem volt szervezett galambtenyésztő. Székesfehérváron és környékén mindig kedvelték a szép küllemű és jól repülő bukógalambot. Nálam 30-40 perces röpdőt simán megrepülnek. A gondot inkább az okozza, hogy nem akarnak csapatban (falkában) repülni illetve egységesen megülni.

Mintha nem lenne tökéletes az információ áramlás a komáromi bukótenyésztés új irányáról, a fajták szétválásáról, a komáromi bukóról közölt rajzok esetén. Van ahol az ábrázolt galambnak nincs fülökéje, a feje gömbölyű - enyhe húzással (21. ábra)-, mintegy átmeneti fajtaábrázolás az aradi-, kassai-, komáromi-, székesfehérvári bukók között.
21. ábra Mc NEILLIE (1993)

A hazai tenyésztői körökben azonban egyértelmű volt, hogy a két irányzat már más, nem keverhető.

Az 1990-es évek elején hirtelen megnőtt a tenyésztők érdeklődése bukógalambunk iránt. Sikertől az ország különböző részeiből, valamint Erdélyből és Szlovákiából felkutatott galambokkal felfrissíteni a fajtát. BÁRÁNY (1997). E kapcsolat kialakításában nagy szerepe volt Fehér Csaba (V-061) komáromi bukógalamb tenyésztőnek is.

Még ezen időszakban is hangot kaptak olyan vélekedések, hogy negatív tényezőként kell említeni a fajták elismertetési / újraelismertetési kezdeményezéseit. BÉRES (1996)

Tapasztalhattunk azonban jobb, szinte biztató hozzáállást is. A Szövetség által szervezett "A téli beszélgetések a kisállattenyésztőkkel" című rendezvénysorozat III. előadásáról van szó, melyben elhangzik, hogy a székesfehérvári tenyésztők már többször jelezték igényüket kedvenc galambfajtájuk elismertetésére. KORONCZAI (1997)

Lökést adott, hogy ezen időszakban került újraelismertetésre egy már-már kihalt galambfajtánk, a hódmezővásárhelyi ernyőszemű keringő.

Ugyancsak biztatót kaptunk az MGKSZ vezetésétől is akik az első perctől kezdve támogatták újraelismertetési kezdeményezésünket.

1997-ben az MGKSZ Országos Kisállat kiállításán (az akkori fajtaelismertetési szabályoknak megfelelően minimum 6 az évi fiatal egyedeket kellett bemutatni) Bárány István, Kósa Győző, Osztotics Ferenc, Szigli István székesfehérvári bukógalambokat mutatott be e régi fajta újbóli elismertetése céljából.

Ekkor már javában tart a fellendülés, a vidéki kiállításokon újra székesfehérvári bukógalambként kerül bemutatásra. Igaz, hogy egyelőre „fajtaelismertetés” jelzővel, de legálisan. SZÚCS (1997)

1998. novemberében megrendezett Fiatal Szárnyasállat és a decemberi hódmezővásárhelyi Nemzeti Kiállításokon való bemutatkozás, - melyeken Bárány István, Ivanits István, Kálmán László, Kósa Győző, Madár József (Sárkeresztúr) és Osztotics Ferenc galambjai lettek bemutatva – jelezte, hogy a fajta tenyésztői komolyan gondolják az elismertetést.

De azért ne csak öröm legyen. Néhányan nehezen veszik tudomásul, hogy újra helyére kerülnek kedvenceink. Az ő véleményük, hogy a komáromi bukó „...fajtát sajnos imitt-amott még régi típusában is tenyésztik, ez zavaros nézetekre ad okot...”. BOROS (1998)

1999. októberének első hétvégéjén (szombat) Székesfehérváron, a Megyei Művelődési Központban a fajtaelismertetéssel kapcsolatban mutatták be a tenyésztők legjobb madarait. Ezt követően a szövetség elnöksége 1999. október 30-án tartott elnökségi ülésén a székesfehérvári bukógalambot, mint régi/új fajtát újra önálló fajtaként ismerte el, a fajtaleírását (standard) hivatalosan megjelentette a szaklapban. 1999. év óta valamennyi Nemzeti Kiállításon és Fiatal Szárnyasállat kiállításon szerepelt e fajta. Külön öröm volt számunkra, hogy 1999. évben Székesfehérvárról került megrendezésre a Nemzeti Kiállítás, azaz „hazai földön” mutatkozhatott be immár teljes pompájában az újra elismert székesfehérvári bukógalamb.

A fajta történeti összefoglalása hiányzott. Rövid, tömör, de a lényegyet ismertető cikk került megírásra szaklapunkban, mely összefoglalja a székesfehérvári bukógalambbal kapcsolatban az addig felkutatott valamennyi adatot. BÁRÁNY (2000)

A fajta gondozását, népszerűsítését, tenyésztőinek összefogását a 2000. májusában 24 fő rendes és 3 fő erdélyi pártoló taggal megalakult "MGKSZ - Székesfehérvári Bukógalambot Tenyésztők Fajtaklubja" végzi.

Német nyelvű szakkönyvben először 1994-ben került ismertetésre a fajta, sajnos kép nélkül és nagyon röviden, mintegy a komáromi bukó tájfajtájaként megelőlvé. SCHÜTTE (1994)

2001-ben már fényképpel illusztrálva, de ismét csak pár szóval említették. A többi fajta is csak néhány sorban került ismertetésre. SCHILLE (2001) A közölt - egyszínű vörös galambot ábrázoló - fénykép azonban nem a típusára jellemző.

Az Európai Kisállattenyésztők Szövetsége 2000-ben a 26. Európa kiállításon (Ausztria-Wels városa) történt bemutatkozás során ismerte el a fajtát. A kiállításon Bárány István, Gazdag István, Kálmán László, Osztotics Ferenc, Simon György, Szalczgruber György, Szegfű István galambjai szerepeltek. Bárány István és Gazdag István 1-1 galambja tiszteletdíjas lett. Óriási eredménynek tekintjük az Európa Kiállításon való megjelenésünket, hisz most már a nemzetközi galambtenyésztő közösség széles tábora is információt szerezhetett a kiállításon kedvencünkről.

Minden alkalmat megragadunk/megragadunk bemutatására, melynek határt csak az anyagi lehetőségeink szabnak.

2001-ben, Debrecenben megrendezett EXPO-n a fajtaklub tagok közös kollekciója szerepelt sikerrel.

Galambjaink sikerrel szerepeltek Szlovéniában (Maribor 2001 Bárány István, Gazdag István, Szalczgruber György, Vati János), Lengyelországban (Varsó 2001 Bárány István, Gazdag István, Horváth Tamás, Kálmán László, Kósa Győző, Osztotics Ferenc, Simon György, Szalczgruber György, Szegfű István, Szigli István), Németországban (Dachau 2002 Bárány István, Gazdag István). KOSTER (2002) 2002-ben a debreceni EXPO-n Csernyi István (Csenger) és Péntes István (Mátészalka) galambjai szerepeltek szép sikerrel. A 2002. évi szlovéniai kiállításon (Maribor) Bárány István és Vati János galambjai öregbírtették a fajta hírnevét.

Székesfehérvár megyei jogú város közgyűlése 2003. április 17-i ülésén a székesfehérvári bukógalambot a város természeti értékei közé sorolta.

2004-ben - Prágában - a 27. Európa Kiállításon Gazdag István egy galambja kitűnő, másik galambja Bárány István galambjával együtt kiváló minősítést és különdíjat kapott.

Ugyanezen év decemberében Románia Nemzeti Galambkiállításán szép számú (10 egyed) székesfehérvári bukógalamb volt kiállítva Coman Csaba (Doboly) és Várdó Zoltán (Kézdivásárhely) tenyésztők jóvoltából. Köszönet érte!

Szintén ez évben Péntes István (Mátészalka) Kassán kiállított székesfehérvári bukógalambjai értek el szép sikert.

Észak-Magyarországon pedig Benyhe Attila (Ózd) galambjai kelletik magukat szép eredménnyel a kiállításokon.

Erdélyben (Csíkszereda, Ozun, Kézdivásárhely, Doboly, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy, Régen), - ahol szélesedő tábora van tenyésztőinek - Áda Gyula, Buglya Rudolf, Bumb Dragos, Coman Csaba, Erős Gáspár, László Domonkos, Mezei Ferenc, Szávuj József, Várdó Zoltán, Vaszi Pál által kiállított galambok keltik fel a látogatók érdeklődését. Rajtuk kívül 6-7 fő tenyésztője e fajtának. Az Erdélyből áttelepült Bardóczy László pedig Ásványrárón tenyésztője kedvenceinknek.

Nagyon jó, a komáromi- és székesfehérvári bukógalamb fajtaleírását összefoglaló cikk jelent meg, véleményformálást provokálva az eltérésekről. A szerző felvetései jól megvilágították a két fajta eltérő mivoltát. BENYHE (2004) Külön öröm volt, hogy a cikk illusztrációjaként megjelent fényképek jól érzékeltették a különbségeket.

A fajtaklub évente szervezi meg a fiatal (komáromi, kassai, erdélyi duplakontyos, erdélyi szatmári babosszives, székesfehérvári stb.) bukógalambok kiállítását váltakozó helyszíneken (Székesfehérvár, Agárd, Soponya), minden év októberében. 2005-ben várhatólag ismét Soponya ad otthont e bemutatónak. GAZDAG (2003)

Nagy eredménynek könyvelem el, hogy mindössze 5 év alatt (1999-2004) sikerült, hogy az első minősítési szintet (bronzkoszorús „Érdemes tenyésztő”) Bárány István, Gazdag István és Radics István elérje. A minősítés azon tenyésztőknek jár, akik Nemzeti Kiállításon 6 egyed kitűnő és / vagy kiváló minősítésű galambot állítanak ki.

A V 0 -61 Alba Regia Galamb- és Kisállattenyésztő Egyesület és az időközben átalakult „MGKSZ Székesfehérvári és erdélyi bukógalambokat tenyésztők fajtaklubja” ez évben kérvényezte - az MGKSZ-en keresztül - az Európa Szövetségénel „Fajtaeurópa Kiállítás „rendezési jogát. Bízunk benne, hogy a rendezvény jó alkalmat biztosít a székesfehérvári bukógalamb nemzetközi megismertetésére is.

Ismertető, elemző cikkek jelentek meg több újságban (Galamb- és Kisállat magazin, Mai lap, Kistermelők lapja, Szabad Föld, Östermelő, Metro, Zöldövezet). A Fejér Megyei Hírlap, a Fehérvári Polgár és a Fehérvár TV is segíti a fajta népszerűsítését.

Ma tenyésztőinek/tartóinak száma meghaladja a 100 főt. Csengeren, Mátészalkán, Herenden, Ózdon, Tapon, Bonyhádán, Budapesten, Ásványrárón, Balatonvilágoson, Hódmezővásárhelyen, Egerben is található állomány a Székesfehérvár és környéki (Sárkeresztúr, Polgárdi, Kajászó, Kőszárhegy, Sárbogárd, Aba, Soponya, Tác, Lepsény, Agárd, Velence, Baracska, Sárszentagóta) tenyésztők állományai mellett.

A Magyar Országgyűlés a székesfehérvári bukógalambot „A védett őshonos vagy veszélyeztetett, magas genetikai értéket képviselő tenyésztett magyar állatfajták nemzeti kincse nyilvánításáról” szóló 32/2004. (IV. 19.) számú határozatával nemzeti kincse minősítette. Újdonságnak könyvelhető el, hogy galambbíráló is megszólal e témában. Részletes, a fésű szerkezetét taglaló írás-melynek egyes állításaival vitatkozom-készíteti állásfoglalásra a fajta tenyésztőit. KANALAS (2005)

VII. GALAMB SZÍNEK

1. Színváltozatok

A galambfajták alapszínei - fekete

- kék
- vörös
- barna

Az alapszínek hígulhatnak, tehát világosabbakká válhatnak abban az esetben, ha a szín halványodását előidéző gén az ún. hígító faktor hatása alá kerülnek.

A hígító színtfaktor recesszív öröklésmenetű: ezüst a kék hígított színpárja, sárga a vöröse, dun a feketéé, a khaki pedig a barnáé.

Nemhez kötött a színöröklés, ha az ún. hígított színű a hím és az intenzív színű tojó, pld. ezüst hímet párosítunk fekete, kék, tojóval, akkor fiókáik közül mindig a tojók lesznek ezüstök, és a hímek öröklik anyjuk színét.

1.1. Fekete

A legintenzívebb szín. Domináns, vagyis elnyomja a kéket, a barnát, és a keringő-, más néven lakk vöröset, és ezek hígított színeit. Csak a lakk (fénylő) fekete szín jellemző a székesfehérvári bukóra. Szíves (22. ábra) és egyszínű (23. ábra) rajzváltozatban fordul elő.

22. ábra

23. ábra

1.2. Dun

A hígító faktor és a fekete gén együttes hatására jön létre. Az ilyen típusú galambra barnás fekete vagy sötét csokoládébarna szín a jellemző, tollazata fémes fényű. A dunt könnyen összetévesztik a barnával vagy az ezüsttel, ezek azonban egymástól teljesen eltérő színek. A dun galambfiókák mindig hiányos fiókatollazatúak. A székesfehérvári bukógalambnál a dunt májszínnek nevezzük. Szívrajzú (24. ábra) és egyszínű (25. ábra) változata van. Az egyszínűek evezőtollai fokozatosan kivilágosodnak. SZŰCS (1993)

24. ábra

25. ábra

1.3. Kék

E tollszíneződés igen gyakori és nagyon sok a változata, melyek szilárdan öröklődnek.

A kék galambok sohasem lehetnek egyszínűek, mert mintázatot viselnek. Derekuk és a farokfedő tollaik kivilágosodottak, fehér csíkosak esetleg fehérek lehetnek. A szárnyszalagok és a farokpánt sötétebbek, gyakran feketék.

A kék színterületek növekedése szárnypajzsokon- a kovácsolttság egyidejű visszaszorulásával- az ősi színhez a fekete szalagos kékhez vezet, kormánytollait fekete pánt szegélyezi. A sorozat utolsó tagja szalag nélküli, ún. sima kék.

A székesfehérvári bukónál szívesrajzú (26. ábra) és fekete szalagos kék (27. ábra) képviseli e színváltozatot.

26. ábra

27. ábra

1.4. Ezüst

A kék hígított változata, mely több árnyalatban fordulhat elő. A szíveseknél megkülönböztetünk gyöngy- (28. ábra), pengő- (29. ábra), ólomezüst (30. ábra) árnyalatokat. Az egyszínűek (31. ábra) szintén több, de még nem kidolgozott árnyalatban fordulnak elő. A hímeknél fekete spicceltség jellemző.

28. ábra

29. ábra

30. ábra

31. ábra

1.5. Vörös

Három változatban fordul elő. Ezek egymástól örökléstanilag különböznek. Az egyik (postagalamb vörös) domináns a feketével és a kékkel szemben (domináns vörös). A második vörös változat a keringő vagy más néven lakkvörös, a feketével szemben recesszív. A tollazat színe az egész tollruhára kiterjedően egyenletes, világosabb vagy sötétebb meggyvörös, minden kékes-szürke árnyalat nélkül. Súlyos hiba az evezők vagy a kormánytollak lisztezettsége. Világos a bőrük, valamint a csőrük és a karmaik szaruanyaga. A harmadik vörös változat a tippler vörös. A székesfehérvári bukógalambnál értelemszerűen a keringő, azaz lakkvörösről beszélünk, szívrajzú (32. ábra) és egyszínű (33. ábra) változatban.

32. ábra

33. ábra

1.6. Sárga

A sárga szín a színvilágosító faktor hatására a vörös bármely változatából kialakulhat. A sárgák színárnyalata a halvány kanári (krém) sárgától a mély (sötét) sárgáig terjed. Olykor a sötétsárgák és a világos lakk vörösek között alig van különbség. A sárga szín öröklődési faktora nemhez kötött, így a vörös szülőktől származó sárgák mindig tojók. Szívrajzú (34. ábra) és egyszínű (40. ábra) változat fordul elő e fajtánál.

34. ábra

35. ábra

1.7. Barna

A **barna** a postagalambvörös mutációja, sötétbarna, kovácsoltbarna, szalagos barna és szalag nélküli barna szín -, illetve rajzváltozatokkal. A barna a feketével, a kékkel és a domináns vörössel szemben recesszív öröklődésű. A toll színe a dun és a hamis ezüst közé esik (csokoládé- vagy kakaóbarnának hívhatnánk). A genetikailag barna galambfiókák, normális fiókatollazattal kelnek ki a tojásból. (a székesfehérvári bukónál ez a szín nem fordul elő.)

1.8. Khaki

A (sárga tónusú) **khaki** barna színgén és a hígító faktor együttes hatására alakul ki. (Mivel a barna szín – mint már említettem – nem fordul elő a székesfehérvári bukógalambnál, úgy értelemszerűen a khaki szín sem).

1.9. Fehér

A **fehér** szín (36., 37. ábra) a pigmentálódási folyamat hiánya miatt jön létre. Előfordulnak mind domináns, mind recesszív fehérek. A domináns fehérek rejtett formában valamennyi színváltozat lehetőségét is magukban hordozzák. Cole az ilyen fehér egyedeket olyan filmhez hasonlítja, amelyet még nem hívtak elő. Rajta van ugyan a kép – a szín és a rajzolat-, de az csak előhívás után látható. Az előhívás a színes galambokkal történő párosítás után következik be. A székesfehérvári bukógalambnál a fehérek szeme gyöngyszínű, BÁRÁNY (2003) mely következik abból a tényből, hogy a fehérek a színes egyszínűekből lettek kitenyészítve. PÉTERFI (1970)

36. ábra

37. ábra

2. Színpárosítások

Legeredményesebb a színt színnel elv, de! A sokáig **sárga-sárga** párosítás következménye színvilágosodás (az evező /szárny/ tollak kifehéredése, lisztzettsége lehet). A **sárga-vörös** párosítás (ha azt következetesen végezzük) színösszemosódást okozhat. Megjelenik egy már se nem sárga, de még nem vörös szín, mely nem kívánatos. Ha az azonos színűek párosításánál az előzőeket tapasztaljuk, vagy más színű párokat kívánunk összetenni, akkor a következőket kell figyelembe venni.

Feketét sárgával – májszínűvel párosítjuk. **Vörössel** történő párba rakás esetén csak a **fekete** színű egyedeket tenyészítsük tovább. A vörösöknél – ha nem is azonnal – megjelenik a szürkés – feketés kormánytoll (farok). Súlyos hiba **kékkel** történő párosítás, mivel a két szélső kormánytoll fehér csíkját, esetleg a kovácsoltságot okozhatja. Hiba! **Ezüsttel** történő párosítása az **ezüst** szín intenzitását javítja, de csak hosszabb távon, mivel a **fekete** szín domináns.

Kéket ezüsttel (a hígított **gyöngyezüsttel** is) párosíthatunk. Követelmény a szélső kormánytoll fehér csíkja. Feketével történő párosításnál ez eltűnhet, esetleg kovácsoltság lép fel. Hiba!

Ezüstöt kékkel, feketével párosítsunk. (gyöngyezüst, pengő ezüst, ólom ezüst)

Májszínű javítására **sárgát** (világosít) ill. **feketét** (sötétít) használjunk.

Sárgát vörössel, feketével, májszínűvel tegyünk párba.

Vöröset csak **sárgával** javíthatunk. Végszükség esetén sárga-májszín kombinációból származó **májszínű** használható még fel.

Fehér (melyet szintelenségnek is neveznek) galamb vérfrissítésként-, ha nincs **fehér – feketét** használhatunk. Az utódok babosok lesznek, majd szelektálás révén (mindig kevésbé színeseket tenyészítsük tovább) 4-5 generáció után **fehérek** is kelnek. (A másik ágon a sűrű babosokkal világoscsőrű **feketéket** tenyészíthetünk).

Jó minőségű **fekete** hiányában a **sárga, vörös, májszínű** galambok is felhasználhatók.

	Májszínű	Fekete	Sárga	Vörös	Kék	Ezüst	Fehér
Májszínű	x	X	x	?	-	-	?
Fekete	x	X	x	?	-	x	x

Sárga	x	X	x	x	-	-	?
Vörös	?	?	x	x	-	-	?
Kék	-	-	-	-	x	x	-
Ezüst	-	X	-	-	x	x	-
Fehér	?	X	?	?	-	-	x

X= javasolt

? = tűrhető

- = nem ajánlott

3. A szín- és rajzváltozatokkal kapcsolatos szakkifejezések

Alapszín (főszín). Galambok esetében számuk öt. Fekete, barna, vörös, sárga, és kék. A rajzos galambfajták nagyobb kiterjedésű uralkodó színe.

Babos: színes és fehér tollak, lehetőleg egyenletes eloszlása az egész testen, beleértve az evezőket és a kormánytollakat is.

Bajusz: a csőrtovek táján a szakállka a fehér színében előforduló színes toll.

Bogárvölgy: A fekete tollazat fénytörésen alapuló zöld csillogása a nyakon.

Csapos: Galambok, fehér elsőrendű evezővel.

Csillag: Nevezik **homlokfolt**nak is. A fejtetőn levő színes – többnyire kör alakú – folt.

Csillogó nyak: A galambok nyakának zöldes vagy bronzfényű, illetve violás ragyogása.

Egyszínű: A test teljes – tollal fedett területe – azonos színű.

Előke: Csőr alatt mellközépig leérő, széles fehér rész.

Farokpánt: A farkat közvetlenül a vége előtt keresztelő, eltérő színű szalag.

Fülöke: A fehér fejtető és a torokfolt között a szemgyűrű széléig érő kis színes beszögelés.

Gyöngyszín: A legvilágosabb árnyalatú, tiszta ezüst szín, sötétebb árnyalat hozzákeveredése nélkül. Gyakorlatilag fehérnek látszó, de sötét szemmel bíró egyedek. Azaz hígult színnek a hígulása révén keletkezik.

Hígult színek: részleges pigmentcsökkenés eredményeként, a főszínekből kialakuló színárnyalatok. (Dun, khaki, sárga, ezüst és kissé elvontan, de a fehér.)

Kovácsoltág: A tollak világosabb alapszínén, a tollzászló mindkét felén mutatkozó sötétebb foltok. A tollak hegyének színezettsége az alapszínnel megegyező. A kovácsoltág legtöbbször csak a szárnypajzsokra terjed ki. A kék alapszínű galambok feketén kovácsoltak. Előfordulnak vörös és sárga kovácsoltak is.

Lakk: A tollazat ragyogása.

Lék: A kloáka tájékán mutatkozó kis fehér folt (**farkaljas**)

Lisztezettég: A színes evezők, vagy kormánytollak színének kivilágosodása.

Nadrág: Az alsó comb (lábszár) fehér hastollazat esetén mutatkozó színezettsége.

Rozsda: Ezüst vörhenyes (vöröses) hibája.

Szakállka: A csőr alatt fülökétől fülökéig terjedő fehér torokfolt.

Szárnyszalagok: Általában két, többnyire keskeny, lehetőleg párhuzamos futású, a pajzsétól eltérő színű szalag (pl.: fekete).

Szívrajz: A vállak és a hát elülső részének fehér vagy színes tollrajza.

A szíves rajzot nálunk vidékenként **hátas**, **szívható** és **nyerges** névvel is jelölik.

Tele hát: A hát színe a derékra is kiterjed, ha csak néhány színes toll van a derékban, akkor **lepkéhátról** beszélünk.

VIII. SZÉKESFEHÉRVÉRI BUKÓ GALAMB FAJTALÉÍRÁSA

Származási hely:

Magyarország, Székesfehérvár és környéke.

A küllem legfőbb jellemzői:

A keringő galambokra jellemzően keskeny és viszonylag rövid. Karcsú testű, izmos, arányos mellszegésű, erőszárnyú, eleven mozgású. Lejtős testtartású, élénk vérmérsékletű, bukó galamb.

Hossza 21-23 cm, magassága 19-21 cm.

Fej:

Kissé húzott, keskeny, hátrafelé szélesedő, felülről nézve a tarkónál a legszélesebb. Felül nézetben a csőrhegytől a tarkóig ’’V’’ formájú, ék alakú homlokossal. A fejtető nyújtottan ívelt, a tarkó felé lejt. Magasan tűzött, kissé előredőlő, félkör alakú fésűt visel, melynek felső éle a fej érintősíkja felett 3-5 mm-el végződik és oldalt a fülekig ér. A felfelé irányuló fésűtollak és a lefelé álló hátsó nyaktollak között bevágás van.

Szem, szembőr:

Az élénk tekintetű, arányosan nagy szem, keskeny, kétsoros, piros színű, finom szövetű, sima szélű, kör alakú szembőrrel szegélyezett. A világos tollazatuknál, (kék ezüst, fehér), megengedett a világosabb piros (rózsaszínes) szembőr. Az egyszínűeknél gyöngyszem, szívhátúaknál a bükkönyszem a kívánatos. A „bükkönyszemű fehér”, ezüst szívhátú, -a bírálatkor erről meg kell győződni - mert egyébként hiba.

A gyöngyszem enyhén véreztett lehet.

Csőr:

Középhosszú, a csőrzuagtól a csőrkévé végéig 14-16 mm. Többször vastag, világos szaruszínű, a vízszintessel közel 45 fokot bezáró, egyenes és kék alakú. A csőrduddor fehéren porozott, kicsi vékony és sima felületű.

Nyak:

A test más részeihez viszonyítva rövid, telt, lefelé szélesedő kissé ívelt. Közel függőleges tartású. A testhez erős alappal csatlakozik. A torok ívében kikerekített.

Mell:

Arányos szélességű, kissé előre domborodó, rövid jól izmolt.

Szárnyak:

Közép hosszúak, izmosak, dús tollazatuk testhez simuló. A faroknál 2-3 cm-el rövidebbek, végeik a farok kormánytollain nyugszanak, nem keresztelődnek, de nem is nyitottak.

Farok:

Közép hosszú, keskeny, a hát vonalát törésmentesen követi, a szárnyakon 2-3 cm-el túlerő, a földet nem érinti. A kormánytollak száma 12.

Lábak:

Arányosak, közép hosszúak, élénk pirosak, párhuzamosak, tolatlan csüddel. A karmok szaruszínűek.

Tollazat:

Testhez simuló, dús, feszes. A fedőtollakat széles zászlójúak. A tiszta, egyenletesen telt és fényes tollazat a követelmény.

Rajz-, színváltozatok:

Egyszínűek: fehér, fekete, sárga, vörös, ezüst, májszín

Szívhátúak: fekete, kék, ezüst, vörös, sárga, májszín.

A szíveseknél színes:

a nyak, a begy, a mell a combok előtt 2 cm-el keresztbefutó éles vonallal határoltan, a vállfedőtollak, a hát a derékig, a fark fedő és támasztó tollaival, a fésű és a fülrajz(fülöke).

A szíveseknél fehér:

a szárny, a derék, a hastollak, a comb tollai, a fej, a szem középső vonaláig, a csőr alatti szakállka legfeljebb 1,5 mélységében.

Súlyos hibák:

- púpos testtartás, hosszú nyak,
- széles, magas, meredek homlok, gömbölyű fej,
- görbe, nyitott, rövid, hosszú és az ún. „cinkecsőr”
- erősen hátradülő, fejre simuló és a hézagos fésű,
- kidudorodó, lilás kárminvörös, vagy a pergamenszínű, továbbá a vastag, durva szembőr,
- a túl nagy, nyitott szakállka, a fülöke hiánya,
- feltűnő törés a csőr és a homlok között, a felemás, a kukorica és tört szem,
- csüngő, keresztveződő, testtől leálló, hosszú, a fark végéig érő szárny,
- túl nagy test, magas állás, hosszú fark,
- a fark alsó támasztótollazatában fehér folt,
- a szívhátúaknál a fehérmezőben színes, a színes mezőben fehér tollak,
- a sötétszínű karom és tollak, az előírt színek előírta eltérő árnyalata.

Enyhe hibák.

- alacsonyán tűzött, a fej tetejét éppen elérő, a fejtetőn magasan túlérő, továbbá a szegfűszerűen szórt tollszerkezetűen szórt tollszerkezetű fésű,
- a fésűnél a lánckezdemény, a tollrózsa (forgó), továbbá a fésű alatti bevágás hiánya, valamint a sörény,
- enyhe törés a csőr és a homlok vonala között, hosszú, lapos fejtető,
- a színes rajzhatár kisebb szabálytalansága,
- jelzett csőr és karom az egyszínű feketénél.

Gyűrű:

(IV.) 7 mm.

Repülési követelmény: 30 perc, bukásokkal tarkítva

Az értékmérő küllemi jegyek elbírálásának sorrendje:

Alak – fej – szem – szembőr – csőr - fésű – szín – rajz - tollszerkezet.

Megjegyzés: A feketeszalagos kék elismertetés alatt.

IX. A SZÉKESFEHÉRVÁRI BUKÓGALAMB ROKONFAJTÁI

1. Komáromi bukó (38. ábra)

Régi fajta, melynek ősei Oláh Imre szerint a törökök idejéből maradtak vissza. Más állítás szerint a komáromi bukó a kőrösi keringő, a bécsi rövid csőrű és a keleti pergő keresztkezéséből származott TOMECSKÓ (1936).

Irodalmi adatok tanúsága szerint már a múlt században ismert.
38. ábra

Míg eleinte a fülrozzat, alacsony, fejhez simuló, ún. szarvaskontyúakat tenyésztették, addig újabban a magas, kissé hátradőlt kőrészűt kedvelik, mely nem végződik a fül mögött rozettákban (fülrózsában), hanem lánckezdemény lehúzódnak a nyakoldalon a begyig. Változott a csőr és a fej alakja is. A régi irányzat a középhosszú, egyenes csőrű, gömbölyded, kissé hosszúak fejű példányokat részesítette előnyben. Egyik téves tenyészirány a rövid csőrű, ún. papagájcsőrű komáromi bukókat kedvelte („győri bukó”). Ezek magas homlokú, ívelt fejű dülledt, ún. birkaszemű állatok, melyeknek rövid csőre törés nélkül követi a széles, nagy fej körvonalát. Ez az irányzat elhanyagolta a szín- rajz- és főleg a röpjelleget. Az ilyen típushoz tartozók már rossz nevelő, nem forgó díszgalambok.

Az 1960-as évektől a komáromi bukó közepes nagyságú, felfelé irányuló testtartású élénk vérmérsékletű galamb, testhez simuló dús tollazattal. A fej széles gömbölyded magas homlokkal, domborúan lejtő tarkóval. A tarkó alatt széles, tömött, kissé hátradülő, fültől-fülig terjedő, félkör alakú fésű van, mely láncot alkotva húzódik le a nyak közepéig. A fésűnek a hátsó nyakon levő része sörényszerű. Csőre világos, középhosszú, lefelé irányuló, tompa, zárt, a homlokkal egy vonalban

haladó. Orrdudora kicsi, sima. Szeme nagy, élénk piros, széles, kissé duzzadt szemgyűrűvel. Nyaka közepes hosszúságú, kissé ívelt. Melle széles, domború. Széle, rövid háta hátrafelé ejt. Szárnyai testhez simulók, farkonnyugvók, az evezők végei csaknem összeérnek. Farka középhosszú, zárt, keskeny hátrafelé lejtő. Lábai középhosszúak és simák. Előfordulnak szívhátúak és egyszínűek fő- és mellékszínűekben. A szívhátúak bükkönyszeműek, az egyszínűek pedig gyöngyszeműek. Péterfi (1970)

Rajna István aranykoszorús komáromi bukó mestertenyésztő szóbeli közlése alapján a mai komáromi bukó feje gömbölyded, minden irányban lekerekített. A fejalakja egy feketett tojáshoz hasonló, ahol a tompább rész a homlokot képezi, a hegyesebb rész pedig a fej íves vonalát a tarkóig. Szembőre kétsoros, sima

szövetű, széles és élénk piros. Csőre töben a szájzug méretével megegyező, háromszög alakú kúpcső. A csőr vonala lefele irányuló, törés nélkül követi a homlok vonalát. Testnagysága hímeknél kb. 23-25 cm, a tojóknál 22-24 cm (másodlagos nemi jellegnek határozottnak kell lenni). Egyszínűek, szalagosak (gyöngyszemmel) és szívshátúak (bükönny szemmel) jellemzik a fajtát.

A világon az egyik legismertebb magyar galambfajtánk. Röpképességéből sokat veszített, fiókáit csak dajkagalambbal lehet neveltetni. Napjainkban már zárt tartású díszgalamb.

2. Aradi szívshátú bukó (39. ábra)

A magyar fehérfejű szarkabukóból (nevezik még magyar szívshátú bukónak is) kitenyészített helyi változat, melyet az 1900-as évek eleje óta tenyésztnek Aradon. A győri vagy komáromi keringőkről vagy bugdácsonokról szólva megemlítik, hogy "ezekhez tartoznak még az aradi, debreceni, kassai és kecskeméti

39. ábra fésűs szívshátú keringők is, azonban ezek már kevésbé felelnek meg a győriek színpompájuknak, hanem annál szorgalmasabb bukók csapatban hajtott röpkeringők". BALASSA (1901.)

A fej kicsi, gömbölyített, domború homlokkal. A középnagy szemek kiállóak, feketék, jól kiemelkedők, kissé húsosak, de simák, vörös színű szembőrrrel vannak körülveve. A nem vastag csőr 16-18 mm hosszú, színe rózsásfehér. Az orrdudorok közepes nagyságúak, simák és fehérén porozottak. A magasan tűzött, nagy fésű félkör alakban veszi körül a tarkót, a fülek tájékán tollforgóban (rozettában) végződik. A fésű felső pereme túlhaladja a fejtető magasságát. A nyak rövid, vastag, a test méreteihez arányítva. A törzs rövid, domború mellel. Az evezők farkon nyugosznak, de végeik nem kereszteződnek. A lábak rövidek, simák, világos karmokkal. A tollazat dús, testhez tapadó. Fehér és szívshátú változatban léteznek. Az aradi szívshátú bukókat a későbbi tenyésztés során átalakították és a külső fajtajegyek kaptak nagy hangsúlyt. Túlzottan egyirányú nemesítés folytán díszgalambok lettek, gyenge röp- és nevelőképességgel. PÉTERFI (1970).

Az 1910-es években az aradi és komáromi tenyésztők között élénk vita folyt a fajtáról. Az aradiak magyar szívshátú bukó néven írták le a fajta őseit, dicsérve jó repülő-, bukó képességét. A komáromiak szerint ezen galambok ősei Komáromból kerültek Aradra.

Napjainkban léte kérdéses. Senkitől nem tudtam információt kapni, aki az utóbbi húsz évben magyar kiállításon látott volna a fajtából akár csak 1 példányt is. Viszont a 2004. évi Román Nemzeti Kiállításon Morar Ioan két egyed (ezüstszíves illetve fehér színű) galambot mutatott be. Tehát létezik. Vati János székesfehérvári tenyésztőnél 2004-ben – székesfehérvári bukóktól – szintén kelt egy gyöngyözüst fióka, melynek fajta bélyegei megfeleltek az aradi bukó küllemi jegyeinek.

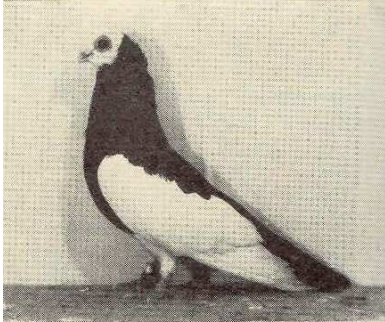
3. Lengyel gancale (40. ábra)

Középhosszú, világos szarú színű csőrrel rendelkező kistestű forgógalambok, kisebb körfésűvel és tiszta fehér fejjel (fülőke nélkül). Fekete kék, vörös, és sárga szívshátú lehet.

Változatai:

- lemergi szívshátú: nyúlánkabb testű, nagyobb körfésűvel, gömbölyű fejjel, domború homlokkal és fejtetővel, keskeny világos szembőrrrel.
 - krakkói szívesek: szögletesebb fejűek, meredek homlokkal, vízszintes fejtetővel, kisebb körfésűvel és széles, vörös színű szembőrrrel. PÉTERFI (1970)
- Lengyel tenyésztő – Andrzej Twarowsky – szóbeli közlése szerint a galambfajta Lengyelországban sem túl gyakori. Jómagam még nem találkoztam kiállításon vele.

különbözik a többi bukófajtától. Előfordulnak sárgák),

42. ábra
Szembőre kétsoros sima szövetű, tollazatú. Csőre középhosszú. Fésűje a A székesfehérvári bukó tenyésztése során vagy kétoldali hiány) kassai típusú galambok igen jó minősítéssel is. Ezeknél a galamboknál általában az volt a viszonyítva. Több ilyen egyed elkerült repülő- bukó, nevelő galamb.

6. Szatmári babos bukó (43. ábra)

(vagy szatmári babos-szíves bukó esetleg szatmári babos-szíves röpforgó)
Első leírója, MOLDVAI (1932) szerint önálló fajta.

Az akkori komáromi bukógalambnak e változata főleg Szatmáron volt elterjedt mind szívható, mind pedig „egyszínű” rajzban. A babosok ritka változatát képviselik, mely többé-kevésbé tökéletes rajzban mutatkozik meg.

43. ábra
A szíveseknél színes a fésű, a nyak, mell, váll és a hát a derékig és a farok. A többi rész fehér. A rajz színes mezői fehér pettyekkel (babokkal vannak beszőrva). A babozottság akkor szép, ha a fehér és a színes tollak közel azonos eloszlásban vannak jelen.

A székesfehérvári bukógalamb tenyésztése során több alkalommal kerültem kényszerhelyzetbe a színeket illetően. 1999. évi párosításomkor egy (gyöngy)ezüst és egy vörös szíves tojó került párba. Az utódok megoszlása a következő volt:

1. költés : vörös szíves- sárga – (babos) szíves (ezüst farokkal)
2. költés : vörös szíves – (gyöngy)ezüst szíves
3. költés : fekete (babos) szíves (fekete farokkal) májszínű szíves (májszínű farokkal)
4. költés : vörös szíves

A párosítást a kényszer diktálta, de ezáltal bizonyosodott be számomra, hogy a bükkönyszemű „fehér” / (gyöngy)ezüst/ valójában szíves rajzú galamb. Hasonló babos – szíves rajzú egyedek több tenyésztőnél is keltek (gyöngy) ezüst színűtől.

Bebizonyosodott, hogy a babos-szíves rajz több fajtánál előfordulhat.

Kíváncsiságból a legszebb fekete-babos szíves egyedet beneveztem az 1999. évi Székesfehérvárott megrendezett

Nemzeti Galamb- és Kisállat Kiállításra, ahol a kiváló minősítést kapott. BÁRÁNY (2002)

2000-től valamennyi év folyamán előfordult néhány esetben a / (gyöngy) ezüstöknel / babos-szíves szaporulat. Kiállításokon mások is bemutattak velem együtt ilyen – székesfehérvári bukógalamboktól kelt – szatmári babos-szíves galambokat (Gazdag István, Vati János).

A jó ütemben babosodó hím példányok általában 3 éves korukra „érnek” feles babossá. A tojóknak ehhez rendszerint hosszabb időre, akár 5 évre is szükségük van. Természetesen kivétel ilyen vonatkozásban is akad, de a felesre érett 3 éves babos tojó majdnem olyan ritka, mint a fehér holló. DR. SZŰCS (1993.)

Véleményem szerint nem igazán számít önálló fajtának, mivel gyakorlatilag valamennyi bukófajtánál kitenyészhető e változat. Mutatós rajza felkelti a figyelmet. Tenyésztőinek száma azonban mindössze 5-6 fő. Remény van rá, hogy a fajta rekonstruálása nagyobb méretben is megtörténik.

7. Temesvári bukó (44. ábra)

Dudás (1893) már említést tesz róla, de első leírását Holecz (1909) ismerteti e szép, de kissé elhanyagolt galambfajtának. PÉTERFI (1970)

Egyszínű (vörös, sárga, fekete, fehér), tarka (fekete, vörös, sárga), szíves rajzú (kék, fekete, vörös, sárga, csokoládé, ezüst) változatokban előforduló. Fekete szalagos kék is létezik. BONATIÚ (1970) Ismertté a tarkarajzúak tették.

44. ábra
Köztudott, hogy a tarka változatok gyakran keltenek egyszínűeket is, melyeket tovább lehet tenyészteni, akár az egyszínű, akár a tarka vonalon. A szíves változat napjainkban gyakorlatilag már nem létező, kiállításokon nem látható. Az egyszínűeknél és a tarkáknál gyöngyszemet, míg a szíveseknél bükkönyszemet övez a kétsoros, pergamen színű szembőr. Gömbölyded, de a csőr felé kissé nyújtott fej a jellemző. Középhosszú csőrének

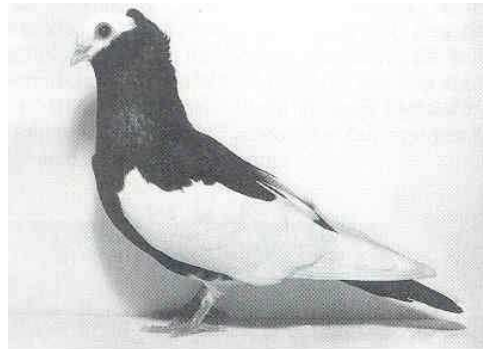
színe a tollazat színéhez igazodik. Tenyésztői tábora hazánkban nem jelentős, Romániában és Németországban népszerűbb. Napjainkra – más fajták bekeresztése következtében- átalakultak, fajtajegyekben egyre jobban eltávolodnak az eredeti tenyésztési iránytól.

8. Sisaki pergő (45. ábra)

4. Lengyel koronás keringő (41. ábra)

Megkülönböztetünk szíveseket, csapos- hókákat (fehér fej és csapó tollak) és a legújabban kitenyészett színes farkúakat. Régi galambfajta. PRŰTZ (1986) részletesen leírja, BALASSA (1898) is említést tesz róla Gömbölyű fejú, magasan tűzött körfésűvel, lefelé irányuló vastag, 41. ábra félrövid szárú színű világos csőrrel, sima, középhosszú lábakkal. Csapos-hókáknál színes alapon fehér a fej és 8-10 nagy evező. Vörös, kétsoros, sima szembőr jellemzi. Röpképessége jó, sárga, vörös, barna, fekete, kék színekben fordul elő. Jó nevelőképességű galamb. Eredetét a lengyel szakirodalom is a magyar-lengyel fehérfejú szarkabukó fajtakörből vezeti le. TENETA (1998) Ezen galambfajta azonban már nem bukógalamb. Kis területen elterjedt, elsősorban Krakko és környéke.

5. Kassai bukó (42. ábra)

Az ősi magyar fehérfejú szarka bukóhoz legközelebb álló galambfajta. Hosszabb és kevésbé lefelé irányuló csőrével, kisebb testalkatával, kisebb és keskenyebb fésűjével egyszínűek gyöngyszemmel (fehérek, vörösek, feketek,

ös, színesek) beürösítközött bükkönyszeműek és kék és sárga rajzúak az állatok halványvörös. Közel vízszintes testtartású, feszes, zárt tarkóra majdnem ráfekszik, tollforgóban végződik. több alkalommal előfordult, hogy fülöke nélküli (egy – keltek, melyeket több alkalommal kiállítottunk, kiváló –

hiba, hogy a fej kevésbé volt húzott a kassai bukóhoz Kassára is vérfriessítésnek, ahol a fajta újra fénykorát éli. Jól

A horvátországi Sisak város nevét viselő galambfajtaival 2000 decemberében a 26. Európa Kiállításon találkoztam először az ausztriai Wales városában.

Szerb-horvát galambász szakirodalomban előtte még nem találkoztam a fajta leírásával, kitenyésztesének

45. ábra történetével. Így csak a kiállítás alkalmával megkapott szórólapot illetve vizuális tapasztalataimat használhatom fel. A fajta kitenyésztesét a XIX. századra datálják. Első ránézésre a kiskunfélegyházi keringő és a székesfehérvári bukó keresztezését véltem felfedezni. Gondolom azonban, hogy ez annál több.

Kerek, széles homlokú fejét a fejtetőn túlérő fésű díszíti, mely rozettában végződik. A fej fehér (azaz nincs fülökéje), a mellén pedig fehér nyitás (előke) található.

Csőre középhosszú, világos (a fekete, fekete szalaggal kék, ezüst esetén sötét) szaru színű.

Az egyszínűek (fekete, fehér, sárga, vörös, ezüst, dun) és a szalagos (kék – fekete szalaggal) gyöngyszemmel, míg a szívesek (kék, fekete, ezüst, dun, sárga, vörös) bükköny, azaz sötét szemmel kerültek kitenyésztesre. A szemet keskeny, sápadt színű szemgyűrű övezi.

Prágában, a 27. Európa Kiállításon szintén szerepelt a fajta. Hazáján kívül Németországban népszerű (elsősorban az ott élő horvátok jóvoltából).

Karlovacon (Károlyváros) sikerült megtekintem egy állományt. Jól nevelő, repülő-bukó galambról van szó. Az állományban előfordultak fülökés példányok is (akár csak a kiállításon látottak esetében), de ezek a fülökék sem értek be a szemgyűrű széléig.

Érdekességképpen megemlítem, hogy a székesfehérvári bukóállománynál is kelt fülöke nélküli, előkés galamb, mely megfelelt volna a sisaki pergőnek (mint egy ezzel is bizonyítva ezen felsorolt fajták rokonságát).

9. Bácskai pergő (46. ábra)

Eredetét a török hódoltság utáni időkből vezetik le. A szegedi magasszálló keringő és a régi komáromi bukógalamb közötti csőrhosszal (középhosszú) rendelkező, magasan tűzött fésűjű galamb. Jól repülő, 7-9 forgást végző pergő. Szerbia északi részén, a Bácskában kitenyészített fajta. Mai formáját az

46. ábra utóbbi 30-40 évben nyerte el. Lábai simák. Megemlítendő, hogy simafejű és fésűs változatban egyaránt előforduló, ezen utóbbi első ránézésre egy székesfehérvári bukó kinézetű galamb, úgy nagyságra, mint formára. Magyarországi kiállításon már bemutatták. Feje gömbölyű, homloka széles. Fiókáit jól neveli, szapora DRINJOVSKI, (1975). Szakirodalmi leírása hiányos. Péterfi István a szerbiai fajták leírásakor nem említi, holott az ő könyve a legrészletesebb fajtaismertető a térségben előforduló galambfajtákról.

Az előzőekben felsorolt galambfajták a székesfehérvári bukógalamb legközelebbi rokonfajtái a magyar fehérfejű szarkabukó illetve a lengyel fehérfejű bukógalamb révén.

Kissé távolabbi, ma már jobban eltávolodott, de azért rokon fajta a szegedi magasszálló- és a kiskunfélegyházi keringő. Ezen fajták azonban (mivel nem bukójellegű galambok) nem kerülnek ismertetésre. Érdekességképpen azonban megemlítem, hogy a szegedi magasszálló keringő esetében egy-egy írás (az 1800-as évek végén, az 1900-as évek elején) hibaként rótták fel, ha a szegediek „vörhenyes”, (vörös) szembőrrel bírtak illetve forgásukkal zavarták a csapat szállását.

X. ÖSSZEFOGLALÓ

Dolgozatomban alapvetően a székesfehérvári bukógalamb történetével foglalkoztam, a fellelhető galambász szakirodalom megállapításait figyelembe véve.

Egyértelműen kitűnik, hogy a székesfehérvári bukó típus 1800-as évekbeli ismertetésétől napjainkig – fő jellemzőit megőrizve – következetes munka és tenyésztési módszer következtében egy erős vitalitású, jól nevelő, jó repülő- és bukóképességű galambfajtvá alakult ki. E galambfajta lényeges jegyeiben különbözik a ma meglévő egyéb rokon bukógalambfajtáktól, különös tekintettel a nagy vetélytárs komáromi bukógalambra. A napjainkra genetikailag megerősödött galambfajta már nem veszélyezteti a kihalás, tenyésztői tábora folyamatosan nő. Ezt bizonyítja a szakdolgozatomban említett- 2000-ben megalakult – MGKSZ Székesfehérvári bukógalambot tenyésztők fajtaklubja. A fajtaklub létszám 27 fő.

A fő cél a nemzetközi elismertetést követően, hogy a fajta olyan tenyésztési elvárásoknak is megfeleljen, amelyek jellegzetességeit magában hordozza (repülő-, bukó-, nevelőképesség).

Dolgozatom az 1880-as évektől megjelenő galambász szakirodalom révén áttekintette a székesfehérvári bukógalamb és a rokonfajták kialakulását a magyar fehérfejű szarkabukótól kezdődően. Összességében megállapítható, hogy a legnagyobb „veszély” a komáromi bukógalambbal történő összemosás jelentette. A két dunántúli galambfajtánk, melynek rajza napjainkban is egyforma, mindig vetélytársa volt egymásnak.

A szakírók előszeretettel írtak a komáromi bukógalambról, a különböző időszakokban megjelenő fényképek azonban majd mindig a székesfehérvári típusú galambokat ábrázolták.

Napjainkban a komáromi és székesfehérvári bukógalamb tenyésztői is egyet értenek abban, hogy a két fajta nem konkurens egymásnak, hanem kiegészítője. A mai komáromi bukógalamb már inkább szépségével hívja fel magára a figyelmet, azaz díszgalamb lett, míg a székesfehérvári bukógalamb pompázatos külseje mellett röp-, és bukóképességgel is rendelkezik. A székesfehérvári bukó utódait dajka nélkül neveli fel.

Véleményem szerint ma már nagyobb tenyésztői tábora van a székesfehérvári bukógalambnak, azonban a nemzetközi galambász társadalomban a komáromi bukó az ismertebb.

Az ismertetett adatok nem mindig azonosak, néha ellentmondóak.

Tudni kell, hogy a magyar galambtenyésztés bölcsője a nagy Alföld. A Dunántúl galambtenyésztőinek tábora ma is kisebb, kevesebbet nyom a latba.

Gustav Prütz(1868?) Illustriertes Mustertaubenbuch című könyve egyrészt leírásával, másrészt képi ábrázolásával megadta az alaphangot ezen dolgozatnak.

Balassa György(1901) Az okszerű galambtenyésztés című könyve nélkül nagyon nehéz lenne a magyar galambtenyésztésről bármit is szólni. Hatalmas szolgálatot tett.

Winkler János(1925) Galambtenyésztés című könyve már új hangot is megütött a számunkra oly kedves székesfehérvári bukógalamb esetében.

Moldvai Ferenc(1938) Galambtenyésztők kézikönyve egy kicsit visszalépés volt a székesfehérvári bukó tekintetében, de a képi ábrázolás egyértelműen székesfehérvári bukógalambot mutat .

Teremi Gábor: A galamb (1956)című könyve csak ismétli e tekintetben Winkler Jánost.

Nagyon sokat köszönhetünk mi székesfehérváriak Péterfi Istvánnak, aki két művében is hitet tett a magyar galambtenyésztés ügye mellett, ezzel együtt a székesfehérvári bukógalamb mellett is.

Igazságtalanok lennénk, ha elmennénk Szikora András neve mellett. Sokszor, több helyen szót emelt az elfelejtett, elhanyagolt magyar galambfajták megmentése érdekében. A székesfehérvári bukógalambról is több alkalommal jelentetett meg cikket, híradásokat.

Információim egy részét csak a komáromi bukógalambnál leírtakból meríthettem. Legnagyobb sajnálatomra a székesfehérvári tenyésztők sosem tartoztak és ma sem tartoznak azon tenyésztők közé, akik írásaikkal rendszeresen hírt adnának kedvenc galambfajtaik állapotáról a tenyésztés helyzetéről.

A székesfehérvári bukógalambnál előforduló színekkel a lehető legrövidebben foglalkoztam, hiszen ezen téma meghaladná a rendelkezésemre álló oldalszámot.

Gyakorlatilag csak arra tértem ki, hogy a megfelelő színárnyalatok eléréséhez milyen színpárosításokat javasolt végezni.

A rokonfajták ismertetése nélkül felesleges lenne beszélni a különbségekről. A felsorolás révén rendelkezésünkre áll azon ismeretanyag, mely lehetővé teszi ezen fajtakörben történő eligazodásunkat.

Galambász szakkifejezéseink tájanként is eltérők. Ezért állítottam össze egy nagyon rövid magyarázatot a szakdolgozatomban előforduló speciális galambász szavak körülírására, mely természetesen nem pótolhatja a gyakorlati ismereteket és az elméleti tudást.

Tökéletesen egyetértek Bangó Ferenc alábbi szavaival, melyekkel a galambászat iránti kötődésünket fejezi ki: "Valamennyien az eredendő bűnnel születünk és ezen eredendő bűn következményeképpen minden embernek van valamilyen veleszületett szenvedélye. ...vannak egyes emberek, akiknek egyetlen hibájuk az, hogy szeretik, szívből szeretik Isten e szép teremtményét- a galambot."

XI. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szakdolgozatom elkészítéséhez nyújtott segítségéért és áldozatkész munkájáért köszönettel tartozom:

Köszönettel tartozom belső konzulensemnek, Dr. Szabó József tudományos munkatársnak és külső konzulensemnek Ivanits István Viktor FVM vezető főtanácsosnak a szakdolgozat elkészítése során nyújtott segítségükért.

Külön köszönetemet szeretném kifejezni azon névtelen vagy nevükön nevezett székesfehérvári bukógalamb tenyésztőknek, akik részt vettek e fajta kitenyésztésében, fenntartásában, mivel ennek hiányában dolgozatomat megírni nem lehetett volna.

Ugyancsak köszönöm kollégámnak, Bánhidi Zoltánnak a segítségét.

Ezúton is szeretném kifejezni köszönetemet munkahelyem a Közép-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség – Székesfehérvár vezetőinek és azon dolgozóinak, akik lehetővé tették számomra ezen iskola elvégzését.

XII. IRODALOMJEGYZÉK

- BALASSA GY. (1898) A lengyel koronás keringő, Szárnyasaink 17:88
- BALASSA GY. (1901) Az okszerű galambtenyésztés, Ferenczy B., Miskolc, pp. 143-144
- BANGÓ F. (1932) Ezüst lakodalom, MODERN TENYÉSZTŐK LAPJA 2 : 8-10.
- BÁRÁNY I. (1997) Milyen is a székekelyek bukógalambja?, Kisállataink 10.: 3.
- BÁRÁNY I. (2000) A székesfehérvári bukógalamb fajtátörténete, Galamb és kisállat magazin 2:1-2
- BÁRÁNY I. (2002) Gondolatok a szatmári babosszíves forgóról, Galamb és kisállat magazin 1: 8.
- BÁRÁNY I. (2003) Fehér avagy gyöngyezüst, Galamb és kisállat magazin 2: 8-9.
- BENYHE A. (2004) A komáromi bukó és a székesfehérvári bukó összehasonlító fajtaleírása, Galamb és kisállat magazin 10:2
- BEZERÉDJ A. – SZILASSI Z. (1911) Mezőgazdasági Lexikon Grill Károly Budapest, pp. 363-369
- DR. BÉRES E. (1996) A komáromi bukó múltja és jelene, magánkiadás Budapest, pp. 1-2
- BONATI U. F. (1970) A temesvári vetőgalamb, Galambjaink 6:6.
- BOROS CS. (1998) Utószó Hogyf Editio, Budapest, pp. 165 in: Machrott H.: Rassentauben
- GÁBOR A. (1971) Rákospalota, B15. egyesület, Galambjaink 2:6-7.
- GAZDAG I. (2003) Fialat bukógalamb bemutató, Galamb és kisállat magazin, 5:11
- HAUSZMANN B. – PACHMANN I. (1927) Galambtenyésztők zsebnaptára 1928, Stádium, Budapest, pp. 92-95
- HELMECZY M. (1960) Székesfehérvár 35. új utat tör, Galambjaink 12:4.
- HORVÁTH E. (1960) Még a nyáron történt, Galambjaink 12:4,6.
- JAKAB F. (1979) Zavarkeltés, Galambjaink 6:8.
- JESKÓ S. (1935) A purtzi, Kisállattenyésztők Lapja 6:6-7
- JESKÓ S. (1936) Terjesszük és forgassuk szaklapunkat 1:3-4.
- KANALAS J. (2005) A székesfehérvári bukó fésűjéről, Galambász Magazin, 3:33-34
- KORONCZAI L. (1997) A téli beszélgetések kisállat tenyésztőkkel, Kisállataink 3:7
- KOSTER de R. (2002) 1 Európaschau für südeuropäische Tümmeler Gelfügel – Börse 6:27,29
- LEVI W.M. (1965) Encyclopedia of pigeon breeds, New Jersey by T.F.H. Publications pp. 640-642
- LEVI W.M. (1974) The pigeon, Levi Publishing Co, New Jersey, pp. 228-229
- MOLDVAI F. (1932) A szatmári babos szíves, Aprójszág és Kertgazdaság 1:6
- MOLDVAI F. (szerk., 1938a) Galambtenyésztők kézikönyve Columbiada, Cluj, pp. 171-172
- MOLDVAI F. (1938b) A legismertebb galambfajták fajtajellegi leírása Columbiada, Cluj, pp. 47-48
- Mc NEILLIE (1993) The magna illustrated guide to pigeons of the world, Magna Books., pp. 144-145
- NYÁRI GY. (1884) Galambászati közlemények, Gallus 4:11-13.
- OLÁH I. (1986) Összefoglaló a komáromi galambról Galambjaink, 4:1-3
- PACHMAN I. (1924) A speciális magyar galambfajták, Galambtenyésztők lapja 4:8.
- PACHMAN I. (1924) A speciális magyar galambfajták, Galambtenyésztők lapja 5:3.
- PATAKI L. (1960) Ne csépeljünk szalmát, Galambjaink 3:4
- PÉTERFI I. (1961) A házigalamb és tenyésztése, Mezőgazdasági és Erdészeti Könyvkiadó, Bukarest, pp. 131-132
- PÉTERFI I. (1970) A házigalamb és tenyésztése, Ceres Könyvkiadó, Bukarest, pp. 172-176
- PRŰTZ G. (1868?) Illustriertes mustertaubenbuch, Hamburg, pp. 252-253
- RAFF GY. (1846) Természet története gyermekek számára, Emich Gustav, Pest, pp. 244-245
- RAJNA I. (1989) Komáromi bukó nemzetközi találkozó Székesfehérváron, Galambjaink 4:4-6
- SCHILLE H.-J. (2001) Bildschöne taubenrassen, Verlag Karin Wolters, Sebnitz, pp. 240-242, 331-335
- SCHÜTZE – STACH – WOLTERS (1994) Handbuch der taubenrassen, Verlag Joseph Wolters Bortrop, pp. 525, 541-543, 648, 662
- STEPHENS A. (1836) Mezei gazdaság könyve (III), Herz János, Pest, pp. 492-493
- SZIKORA A. (1968) A mi fiataljaink, Galambjaink 4:9
- SZIKORA A. (1972) A székesfehérvári bukó, Galambjaink 5:1
- SZŰCS A. (1986) Galamb és kisállat kiállítás az ország első Claps – rendszerű iskolájában, Galambjaink 6:8.
- SZŰCS A. (1998) Kiállítás - Alba Regia, 1997, Kisállataink 2:6-7
- SZŰCS L. – Széchenyi I. (1965) Galambtenyésztés, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, pp. 245
- SZŰCS L. (1993) Galambjaink szín- és rajz változatai, Kisállataink 5:1-2
- TENETA A. (1998) Go te bie rasowe rasy polskie, Studio Demigraf, Krakow, pp. 63-73
- TEREMI G. Magyar galambfajták, Kiadatlan kézirat
- TEREMI G. (1956) A galamb, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, p. 128
- TOMECSKÓ M. (1932) A komáromi bukó galambról, Modern tenyésztők lapja 11:1-4.
- TÓTH P. (1956) Baromfitenyésztés, Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, p. 285
- TÖRÖK I. (1966) Komáromi bukók itthon és külföldön, Galambjaink 1:2-3.
- TÖRÖK I. (1989) A fajtajelleg határai, Galambjaink 2:1-2.
- WINKLER J. (1925) Galambtenyésztés, Magánkiadás, Budapest, pp. 109-111

Katalógusok, kiadványok

- Európa kiállítások katalógusai (2000, 2004)
- Fajtaleíró könyv (1982) MGKSZ Budapest
- Galamb és kisállat kiállítás – Csíkszereda katalógusai (2002-2003-2004-2005)
- Galamb és kisállat kiállítás – Dachau katalógusa (2002)
- Galamb és kisállat kiállítás – Debrecen katalógusa (2002)
- Galamb és kisállat kiállítás – Kassa katalógusa (2004)
- Galamb és kisállat kiállítás – Kézdivásárhely katalógusai (2003-2004-2005)
- Galamb és kisállat kiállítás – Maribor katalógusa (2001-2002)

Galamb és kisállat kiállítás – Sepsiszentgyörgy katalógusa (2004-2005)
Galamb és kisállat kiállítás – Varsó katalógusa (2001)
Galamb fajtaleíró könyv (1987) MGKSZ Budapest
Információs könyv (1985) MGKSZ Budapest
Magyar galambfajták (2003) MGKSZ Budapest
Magyar nemzeti galamb és kisállat kiállítás rendelkezésre álló katalógusai (1925-től napjainkig)
Románia nemzeti galamb és kisállat kiállítás katalógusa (2004)
Székesfehérvári Országos Ipari, Kereskedelmi és Mezőgazdasági Vásár katalógusa (1927)
The pigeon fajtaleíró könyv, Medford Mass
V-061 Alba Regia Galamb és Kisállattenyésztő Egyesület Kisállat kiállítási katalógusai (1965-2004)
Vác és vidéke fajállat tenyésztői által rendezett és díjazással egybekötött jubiláris kisállat kiállításának katalógusa (1941)

XIII. NYILATKOZAT

Bárány István (Székesfehérvár, 1956. március 20., anyja neve: Keller Julianna Éva) nyilatkozom, hogy a szakdolgozat saját munkám eredménye.

A felhasznált szakirodalmat korrekt módon alkalmaztam.

A munkámra vonatkozó jogszabályokat a szakdolgozat készítése során betartottam.

Székesfehérvár, 2005. április 10.

.....
Bárány István